

OROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor:

ANDREJ TRUHLÝ - SYTNIANSKY.

Roč. V.

Turč. Sv. Martin, 31. Decembra 1874.

Číslo 12.

Severnia hviezda.

Mece nám loď besné more;
Kto junák, ku veslu letí!
Mrak nám zastrel zlaté zore,
No severnia hviezda svieti.

Ó ty plavec slnce v noci
Stálejšie nad všetky svety!
Buď v tej z bure na pomoci,
A veď našu loď osvety!

V lone šťastia, v boji s biedou
Nech nám tvoja lúč sa myhá,
Lebo tys' bod Archimedov,
Z nehož celý svet sa dvíha.

Ku nej srdcom, na ňu zrakom,
Bratia, na tom búrnom mori!
A veslami, vlak za vlakom,
Razme cestu cez vln hory!

Vzormi otcov spravujme sa!
Viedla kedy i jich ona,
Bo, ač v rumoch, ligoce sa
Dávna Rétra i Arkona.

Kto nehľvie, ten sa skveje,
Hoc i skoná. Ľudia vravia:
Dobrá povest o tom zneje,
Kto nerúca, ale stavia.

Večná pamäť otcom drahým,
Z pustín ráje že tvorili,
A surovú duchom blahým
Európu sčlovečili!

Oj, za ten dar v bystrom lete
Padli žertvou tej zbojnici,
Lež po širom krev jich svete
Číslom, umom Bôh veliči!

Nože vnuci slavných otcov,
Kým sa jasá hviezda stála:
Pozor na loď! na hlas vodcov!
By sa búrou presekala.

A keď sa i za mrak skryje,
Máme kompas — dušu vrelú;
Oko duše mrak prebije,
A tam uzre hviezdu skvelú¹⁾.

Tak na ňu zrak uprime zas,
Na jej svetlo-žiarnu hlavu!
Sprevodí nás v určený čas
K tichým brehom do prístavu.

N—v.

¹⁾ Severnia hviezda je stálica, obraz stálosti, a tej stálosti a vytrvanlivosti nám teraz obzvlášte načí. Bola ona a je voždy vodcom plavcov na mori.

Poz. pôv.

Ženský vtíp.

Prostonárodnia poviestka.

Bývali na jednom dvore dvaja: bohatý a chudobný. Bohatý mal statku mnoho a dovážal veľa krmu na dvor. Tu jediné teliatko chudobného často dosádzalo do vozov, naložených dobrým senom. Boháča to domrzelo, pochytil kyjanicu a zabil teľa chudobného bedára.

Bedár šiel žalovať k dvorskému, jaká škoda stala sa mu. Boháč bránil sa tým, že i jemu to teľa veľkú škodu robilo.

Dvorský nemohol jich nijak vyrovnat; ale konečne povedal:

„Dobre, oba ste v tom mali škodu; ale náhradu dostane iba ten, kto z vás zajtra uhádne: Čo je najtučnejšie? Čo je najrýchlejšie? A — čo je najčistejšie?“

Oba vrátili sa domov s ovesenými nosmi.

Toho bohatého privítala žena:

„No, čože si prišiel s takým oveseným nosom?“

„Ij, daj mi aspoň ty pokoj. Myslel som, že mám právo vyhraté a tu napred hádky hádať musím!“

„Čo za hádky?“

„Že vraj čo je najtučnejšie, čo najrýchlejšie a čo najčistejšie?“

„Nuž ale ty si na tom hlavu trúdiš? Nuž čože by bolo tučnejšie ako naše dva krmné voli, súce pod jatku; čože by rýchlejšie bolo ako naše žrebce, ktoré každý deň obrokujeme; čože by mohlo byť čistejšie ako naša studňa, do ktorej každý rok dva centy soli hodíme!“

Boháčovi vyjasnila sa tvár, jako by už mal vyhraté.

Tomu chudobnému vyšla v úsrety jediná šestnásťročná dcéra a hneď mu na očiach čítala, že je nie so všetkým dobre a opýtala sa:

„Čože ste mi, tatko môj, taký utrápený, varí ste prehrali?“

„Prehrať som ešte neprehral, ale ani nevyhral,“ riekol otec i rozpovedal jej celú pravotu.

„No, nebojte sa nič, tatko môj; ved si ja to do rána rozhútam.“

S tým uložili sa na pokoj.

Ráno dcéra iba volač pošeptala otcovi do ucha a ten šiel hneď vytešenejší pred dvorského. I boháč postavil sa hrdo pred pána sudcu. Oj, ale by ste boli videli, jako hneď zatým ovesil nos, keď dvorský na jeho hádanie iba to riekol, že s takými pletkami nemal sa mu ani na oči postaviť.

„Nuž a ty že jako hútaš?“ obrátil sa na to k chudobnému.

„Nuž prosím ponížene, pán urodzený, ja len tak hútam, že najtučnejšia je naša matka zem lebo z nej všetci tučnime; najrýchlejší je mesiac, bo ten každé štyri týždne zem i nebe obehne; a najčistejšie je slnko, bo naveky rovno pekne svieti.“

„Uhádol si!“ potlapkal ho pán dvorský po pleci. „Tento tvoj bohatý dvoran ani nemal zač tvoje teliatko ubiť a preto ti na vynáhradu dá tie krmné voli, o ktorých vravel, že sú najtučnejšie.“

S tým bolo po práve a boháč odišiel ticho, pokorne, jakoby ani ten nebol, čo pred chvílkou. Ale keď chudobný chcel podakovať sa za právo a odísť, pán dvorský mu reče:

„Ani nedakuj, iba hneď a zaraz vyznaj sa mi, kto ta to naučil; bo na tých hádkach už mnohí múdri ľudia a páni dost nalámali si hlavy a nič nezdolali.“

Chudobný nemal čo tajit a vyznal sa, že jeho vlastné dievča tak si to cez noc rozhúvalo a ráno mu do ucha pošoptalo.

„Keď že je tak,“ vravel na to pán, „vezmi ty túto zmeň¹⁾ lanu, len teraz mi ju z poľa doniesli. Zanes ju tvojej dcére, pod tromi dňami nech mi ju oraľká, urosí, usuší, vytrie, vyhladí, vyčese, zpradie, plátna z toho natká i vybieli; — a z toho plátna nech ušije pre mňa sobášnu košelu. Jak mi to

¹⁾ Žmeň i žmáň, tolko, čo raz do ruky vezmeme, veľkým palcom a ukazovacím prstom objímeme; teda malá viazanička lanu. D.

urobí, vezmem si ju za ženu; jak nie, — budem s ňou zachádzať jako s takou, čo zamiešala sa mi do môjho práva a súdu. A ty — poberaj sa mi z očí!“

Ej, veď poberal sa! Radšej by nikdy nebol šiel na to právo! Veď dať takého nikdy nikto neslýchal! — Ale keď doma dievčaťu rozpovedal vec, ono si z toho nič nerobilo. Len išlo do sádku a odlomilo zo stromu jeden jedinký mládníček (letorast) a podala ho otcovi do ruky, vraviac:

„Vezmite tatko, chodte ešte raz k dvorskému a povedzte mu, že zapomnel, čo k tomu treba. Ale jak mi on z tohto prútka vyhotoví do rána trlicu, kuželicu (praslicu), vráteno, motovidlo, svíjadlá a krosná, nuž potom o ihlu postarám sa sama a vyhotujem mu všetko, jako si rozkázal.“

Milý dvorský iba teraz zvedel, s kým to pustil sa do jednačky. Ale už jako áno jako nie, to my nevieme; ale vraj on jej to všetko vyhotovil ešte do rána a potom i ona jemu tú sobášnu košelu poslala hneď na tretí deň.

Keď mu ju otec doniesol, vravel pán:

„Dobre je to všetko a v poriadku. Ale keďže je tvoja dcéra taká majstrovkiňa, nech že mi už teraz príjde na sobáš, ale ani vo dne ani v noci, ani pešky ani vezky, ani nie na koni, po ceste i nie po ceste, ani oblečená, ale ani nahatá, — a nech mi prinesie dar i nie dar.“

Eej, ej to bolo treba počuť!

Otec na takú robotu krútil hlavou; ale dcéra uspokojila ho, že si ona i to rozhúta.

A pán dvorský vraj už ani neodchádzal od obloka, čo ju len k tomu sobášu vyzeral; bo svoju roveň nemala široko ďaleko, taká krásna a mladá bola!

Na druhé ráno ešte všetok svet spaľ, ale milý dvorský len stál v otvorenom obloku a čakal. Tu vidí, že dievčina mladá ide proti jeho palote a to veru takto: ani vo dne ani v noci, — lebo bolo na svite; ani pešky ani vezky, ani nie na koni, — lebo išla na capkovi; po ceste i nie po ceste, — lebo cap stúpaj kolajú; ani oblečená ani neoblečená, lebo mala sak na sebe a na lone volač zastreté — to iste dar i nie dar.

Hneď jej v úsrety poslal tri komornice s krásnymi sobášnymi šatami, aby mu pekne popriprávaná priniesla ten dar i nedar.

Krásna jako ruža na rozvitku vkročila mu ona do izby a podávala mu dvoch holúbkov. Jako jich chcel do ruky vziať, ona jich pustila; tieto ztrepotali a uleteli otvoreným oblokom do šireho sveta.

Takto mu preca doniesla dar i nedar; lebo jich mal i hneď nemal.

„No, duša moja,“ hovoril pán, „my sme od tejto hodiny svoji. Ale just že si ty taká múdra, sama uznáš, že by si mne ty všetko poprekrižovala, jak by si i na ďalej mala miešať sa do môjho práva; preto ti to ešte pred sobášom pripovedám, že by si nikdy nepostarala sa do toho, jaké ja komu právo spravím. Jak by som zbadal volač, čo i najmenšie, ešte v ten deň odpravil by som ňu z domu.“

Ona i na to privolila a tak šli rovno pred oltár.

Len jako by ste tie holúbky videli v páre, tak si oni žili za čas, kým ona nepostarala sa mu do richtárskej palice.

Ale čo stať sa malo, to nevystalo.

Postavili sa raz pred súd dvaja pocestní. Jedon hnal z trhu čriedu koní a druhý stádo volov; oba nocovali v poli, neďaleko od jednodruhého. V noci koniarovi ožrebila sa kobola a nezbadal. Žriebä zatáralo sa medzi volí; voloviar našiel si ho pod volom a nechcel ho tantomu prepustiť. Pán dvorský prisúdil žriebä voloviarovi, keď tento hádam lepšie pomastil.

„Čoby i taká pravda prepadla sa!“

Práve si to dudlal pod nos namrzený koniar, keď hō pani dvorská na dvore posretla.

„Čože vám je, dobrý človek?“ pýta sa ho pani.

„Nuž hľa, pani moja, čože by mi bolo? Prišli sme sem na pravdu a tu pravda taká, že vól ožrebil sa a nie kobola!“

I rozpovedal jej celý súd a celú príhodu. —

„Človečku, netrúpte sa vy nič,“ pre-riekla pani, „len takto urobte: Po poludní pôjde môj muž tamto na tú lúku vedľa potoka na prechádzky. Vezmite si sebou kosu a sak. Keď pán dôjde, chyťte kosu a koste vo vode; potom vyskočte na breh, kosu odhoďte a robte tak s tým sakom, jako čo by ste po tráve ryby lapali. Môj muž hneď zastarie sa do vás a vynadá vám do hlúpych. Vy ale nič, iba to: Jaj pán dvorský, skorej to môže byť, že ja na vode trávy nakosím a na tráve ryby nachytám, jako to, žeby vôl ožrebil sa. Jako mu to povie, hneď jemu rozvidní sa v hlave a žriebä bude vaše. Ale že, pre Boha, nezradte ma; lebo by ste ma na večnosť nešťastnou urobili a vidíte, že len pravdu chcem.“

To povedala a išla dnu k mužovi a takou svätou sa stavala, jako čoby o ničom nevedela.

Po obede vyšiel si pán dvorský na prechádzky. A tu čo nevidí? Toho pocestného po vode kosí a po tráve sak na ryby nastavovať!

„Nuž čože ty to robíš naopak sveta, ty kôň Pána Kristov, ty hlupák, ty!“

„A veru, pán dvorský, skôr to môže byť, že ja na vode trávy nakosím a na tráve ryby nachytám, jako to vaše, žeby vôl ožrebil sa!“

Jako to povedal, hneď rozvidnilo sa pánovi, čo ten tu chce; ale mu hneď i to svetlo, že ten človek dač takého sám od seba neurobil.

Oddal sa strmo doňho:

„Nuž tak? Ty opovažuješ sa prevracať moje právo? Či to v tvojej hlave vzkrsló? Povedz naraz, kto ťa to naučil?“

„A veď hľa, — pán dvorský, — nuž hľa — veď sa — —“

„No veď sa už zamocíš! Či nevieš hneď von s pravdou? Povedz; bo ináč žriebä nedostaneš. Ačak ťa to moja žena naučila?“

Keď už nemohol von z konopí, priznal sa ten človek, že veru pani urodzená to tak nasnovala.

„No vidíš,“ hovoril pán, „to si mohol ani nešamotíť; krom toho hneď som to vedel. Teraz choď k tomu voloviarovi, aby ti žriebä hneď vydal, že som ja kázal, — či vieš?!“

Tento uradovaný len si podskočil a bežal pre žriebä.

Ale pánovi nebárs žilky hraly. Radšej by bol neviem čoho dožil sa, jako toho, že mu takto neprichodilo inak, iba ženu z domu odpraviť. Nebol by ju dal už ani za svet. A preca musel si v slove stáť. I veru jako došiel domov, hneď jej vypovedal.

„Vezmi si,“ vraví, „čo najlepšie líbi sa ti, sebou a choď mi z domu!“

Ona nič neodvrávala, kremä to si ešte vyžiadala, aby ešte raz spolu povečerali.

Pán privolil.

Ona pripravila mu večeru chutnú a dobré víno k tomu. Sama mu ho nalievala jako na rozchodnú a milý pán manžel podíval sa sklenici až na dno — i usnul. A pani manželka mala koč už na pohotove. Dala si pána posadiť do koča, sama posadila sa k nemu a kázala zatiahnuť rovno na jej otcov dvor. Skoro skočila z koča, svoju sedliacku postel odpravila a muža do nej uložila.

Ráno si mal napretierať oči pán dvorský kde je, čo je, že čiby ozaj jeho panská palota bola premenila sa na sedliacku chyžu. Ale tak bolo: kde sa vzal, tam sa vzal, tu bol v sedliackej chyži.

V tom ona prišla k nemu a riekla:

„Avšak si mi dobre spal, milý môj! Vidíš, dobre sa to spáva i v sedliackej chyži. Jak sa ti tak líbiť bude, môžeme tu ostať naveky.“

„Nuž ale čože, jakože to?“ vraví pán.

„Nuž či si zapomnel, že si ma večer odpravil z domu; dovolil si mi len to sebou vziať, čo najlepšie líbi sa mi. Mne ale líbiš sa ty najlepšie, nuž vzala som si sebou teba.“

„No, preca žene nikto cez rozum neprejde,“ povedal pán a bolo zase všetko dobre.

Vrátili sa domov. I otca pojali sebou a bolo jim všetkým dobre. Ale vraj preca nemiešali sa potom jednodruhému do remesla: on jej do varešky a ona jemu do richtárskej palice.

Podáva P. Dobšinský.

Zmizlý duch otcov.

Gazda, keď mu dobre ide,
Šíri domy a stodoly,
A prežíva pokiaľ môže,
Kým to dobrý Bôh dovolí.

V mravňom svete ináč ide:
Keď už dávne zvyky v zemi,
Vtedy zídu jako huby
Filosofi a systemy.

Keď už nielo otcov ducha
A nežije jich idea,
Vtedy stavia syn nezdamný
Valhally a mausolea.

Lgov.

(Z „Deňníku poľovníkovho.“)

Od Ivana Turgenieva.

„Podme do Lgova,“ navrhoval mi kedysi čitateľom už známy Jermolaj, „tam nastrieme dosť divých kačíc.“

Ačkoľvek divá kačica nenie ničím zvláštne pôvabným opravdivému poľovníkovi, keď ale nebolo inej zveriny (bolo to totižto začiatkom septembra, kde lesnie sluky ešte nepriletujú a behanie po poli za kuroptami mňa už namrzelo), uposlúchol som svojho poľovníka a poberal som sa do Lgova.

Lgov — je veľká stepnia dedina s veľmi starým, kameňným kostolom s jednou väzou a s dvoma mlynmi na bahnistej rieke Rosote. Táto riečka tvorí asi päť verst¹⁾ od Lgova široký, pri krajoch a sem tam v sredku rákosím zarastlý rybník. V tomto rybníku zdržuje sa v zátokách lebo miestach pred vetrom chránených medzi rákosím nesčíslné množstvo kačíc každého druhu, domácich i polodivých, čiriek²⁾, potápiek a iných, týmito podobných ptákov. Nevelké krdle poľtovaly a vznášaly sa neprestajne nad vodou; po výstrele vyletely v takých mrákvách, že sa poľovník mimovoľne jednou rukou chytil za čapicu a tiahave volal: „fí — í!“

Išli sme s Jermolajom popri rybníku, no za prvé nezdržuje sa ostražitá kačica pri

samom brehu, a po druhé, čo by i niektorá opozdila, nezkušená mladá čirka od krdla sa odtrhla, naproti našim výstrelom doletela a so životom sa rozlúčila, bolo by našim psom nemožno, z hustého rákosia ju dostať; čoby sa ani zretel nemal na jich sebazaprenie, nemohli by ani plávať ani po dne chodiť a darmo by si porezali drahocenné ňuchadlá ostrými hranami rákosia.

„Nie!“ hovoril konečne Jermolaj, „nejde to, musíme mať loďku. Vráťme sa do Lgova.“

Išli sme. Sotva sme urobili niekoľko krokov, vybehol proti nám z hustého rákosia dosť špatný stavací pes, za ktorým sa objavil človek srednieho zrastu, v modrom, veľmi obnovenom kabáte, žltkavej veste, v nohavičach barvy „gris-delin“ lebo „bleu-d'amour,“ na chytré zastrčených v deravé bôty, s červenou šatkou na krku a jednohlavňou brokovnicou na ramene. Čo sa naši psi s čínskymi, jich rodu obyčajnými ceremoniami ovoniavali s novou pre nich osobnosťou, ktorá sa patrne od strachu triasla, chvost medzi nohy tiskla, uši ovesila, neohýbajúc kolenom, celým telom rychle vrtela a zuby vycierala — priblížil sa neznámy k nám a neobyčajne zdvorile sa poklonil. Bol na pohľad asi päťadvadsaťročný; jeho dlhé rusé vlasy, veľmi presiakle kvasom, trčaly v nepohyblivých copoch, — nieveliké sivé oči prívetive žmur-

¹⁾ Versta je 7. čiastka našej míle. Red.

²⁾ Čirka, kačka, Kriech-Ente. Red.

kaly — celý jeho obličaj, ktorý obviazaný mal ručníkom, jako by ho zuby bolely, sladko sa usmieval.

„Dovoľte, abych sa vám predstavil,“ hovoril mäkkým, lichotivým hlasom. „Som zdejší poľovník Vladimír... Uslyšiac o vašom príchode a dozvediac sa, že ste ráčili odísť na breh nášeho rybníka, rozhodol som sa, ponúknuť vám svoju službu, jestli vám bude vhod.“

Poľovník Vladimír hovoril práve jako malomestský divadelný herec, ktorý hrá úlohy prvých milovníkov. Súhlasil som s jeho nabídnutím, a prv, než sme do Lgova dorazili, znal som celú jeho históriu.

Bol dobrovolne na svobodu prepustený dvorský sluha; v útlom veku učil sa hudbu, pozdejšie slúžil čo komorník, rozumel sa do pís, prečítal, jako som mohol pozorovať, nejaké knihy a teraz žije, jako mnohí v Rusku, bez groša hotových peňazí, bez stáleho zariadenia a živí sa skoro manou nebeskou. Vyjadroval sa neobyčajne hladane a pýšil sa, jak bolo vidno, svojim držaním sa; záletníkom bol bez pochyby strašným, a dľa všetkého darilo sa mu v tom: ruské devy milujú krásomluvu. Medzi iným dal mi na srozumienie, že niekedy navštevuje susedných statkárov a i v meste koná návštevy, že zná preferanc hrať a že má známych mnohých mestanov hlavného mesta. Usmieval sa majstrovsky a nad obyčaj rozmanite; najmä oobre slušal mu skromný, zdržanlivý úsmev, pohrávajúci na jeho rtach, keď počúval cudziu reč. Vypočul vás a súhlasil úplne s vami; no neztratil pri tom city osobnej dôstojnosti; jako by vám chcel dať na javo, že i on príležitostne môže vysloviť svoju mienku. Jermolaj, čo človek nie veľmi vzdelaný, k tomu subtilný, počal mu tykať. Tu bolo veru treba vidieť, s jakým úsmeškom Vladimír mu vykal.....

„Prečo ste podviazaný ručníkom?“ pýtal som sa ho. „Bolia vás zuby?“

„Nie, pane,“ odpovedal, „je to skôr zhubný následok nepozornosti. Mal som priateľa: bol to dobrý človek, ale žiadon poľovník, jako to býva. Tu hovorí jedného dňa ku mne: Mój drahý priateľu, vezmi ma so

sebou na poľovačku, žiadostivý som zvedeť — v čom záleží tato zábava. Rozumie sa, že som to nechcel odoprieť priateľovi: zaopatril som mu teda pušku a vzal ho na poľovačku. I poľovali sme si, jako sa patrí; konečne zatúžili sme po odpočinku. Sadol som si pod strom; on ale naopak začal sa cvičiť v zachádzaní s puškou, pri čom mieril na mňa. Požiadal som ho, aby prestal; no on neposlúchol vo svojej nezkušenosti. Vystrel zahrmel, a ja som prišiel o podbriadóok a ukazováčok pravej ruky.“

Došli sme do Lgova. Vladimír s Jermolajom rozhodli, že bez ložky bola by poľovačka nemožnou.

„Sučok má čnok,“ podotkol Vladimír, „neviem ale, kam ho schoval. Poďme k nemu.“

„Ku komu?“ pýtal som sa.

„Žije tu človek, ktorého prezývajú Sučkom.“

Vladimír odišiel s Jermolajom k Sučkoví. Povedal som jim, že jich dočkám pri kostole. Prezerajúc na cintore hroby, prišiel som k začernalému, štvorhrannému náhrobníku s nasledujúcimi nápisami: na jednej strane francúzskym písmom: Ci gît Théophile Henri, vicomte de Blangy; na druhej: Pod týmto kameňom je pochované telo francúzskeho poddaného, grófa Blangya; narodil sa 1737, zomrel 1799, žil len 62 rokov; na tretej: Pokoj jeho popolu; a na štvrtej:

Tu pod kameňom francký stehovalec dlie,
Čo rodom slovutným a nadaním sa skvie,
Čo oplačúc ženu i zkažu svojho rodu,
Bol ušiel z vlasti olúpenej o svobodu,
Dostihnúc brehy svätoruských riek,
Tu našiel pohostinstvo pre svoj starý vek,
Súc dietok pestúnom a rodičom súc radcom:
Až tuto v pokoj bol ukrytý večným Vládcom.

Príchod Jermolaja, Vladimíra a človeka s podivným menom Sučok — prerušil moje rozmýšľanie.

Bosý, otrhaný a rozcúchaný Sučok zdal sa na pohľad byť asi šesťdesiatročným, vyslúžilým dvorským sluhom.

„Máš ložku?“ pýtal som sa.

„Mám ložku,“ odpovedal temným, chraplavým hlasom, „ale veľmi zlu.“

„A prečo?“

„Rozkljijala sa; a klinčoky vypadaly z dierok.“

„To je pravda veľká bieda,“ doložil Jermolaj; „či ju možno upchať kúdelou?“

„Iste, išlo by to,“ ujistoval Súčok.

„A kto si ty?“

„Panský rybár.“

„Jako to, ty si rybár a loďku máš v takom neporiadku?“

„V našej rieke niet ryb.“

„Ryba nelúbi bahnisté močariny,“ hovoril s vážnosťou môj polovník.

„Teda,“ hovoril som Jermolajovi, „choď pre kúdel a sprav nám loďku, ale skoro.“

Jermolaj odišiel.

„A tak môžeme sa i utopiť,“ riekol som Vladimírovi.

„Bôh je milostivý,“ odpovedal. „Na každý spôsob musíme dúfať, že rybník není hlboký.“

„Není hlboký,“ podotkol Sučok, ktorý hovoril jakosi podivne, jako zo spania; „a na dne je bahno a tráva, a celý je i trávou zarastlý. Ostatne sú v ňom i priehlbiny.“

„No jestli je tráva tak hustá,“ hovoril Vladimír, „nebude možno ani veslovať.“

„Ale kto by na takom čluku vesloval? musí sa potíškať. Pôjdem s vami; mám tam týčku, — ide to i lopatou.“

„Lopatou je to nepohodlné: miestami nedosiahneš ani dna,“ hovoril Vladimír.

„Pravda že, je to nepohodlné.“

Očakávajúc Jermolaja, sadol som si na hrob. Vladimír odišiel zo slušnosti trochu na bok a i on si sadol. Sučok ostal na svojom mieste, zvesil hlavu, a zo zvyku dal si ruky na zadok.

„Povedz mi, prosím ťa,“ dal som sa na to do reči, „či si už dávno rybárom?“

„Je tomu sedem rokov,“ odpovedal i zachvel sa.

„A čo si robil pred tým?“

„Driev som jazdil: bol som pohoničom.“

„Kto ťa zhodil z pohoničstva?“

„A, nová pani.“

„Jaká pani?“

„Čo nás kúpila. Neráčite ju znat? Helena Timofjevna, taká tľstá . . . už nie mladá.“

Prečo jej napadlo urobiť teba rybárom?“

„A, Bôh vie! Prišla k nam zo svojej dediny, z Tambova, prikázala, aby sa všetká čeliadka sišla, a prišla k nám. My jej hned ideme lúbať ruky, a ona nehovorí nič a nehnevá sa . . . I počala sa nás po poriadku vypytovať: Čo si robieval, v takej povinnosti si bol? Došiel rad na mňa; i pýta sa: Číms ty bol? Odpoviem: pohoničom. — Pohoničom? no, jaký si to pohonič! pozri na seba: jaký si to pohonič! Nebudeš viac pohoničom, ale budeš mojim rybárom a ohol si fúzy. Kedykoľvek príjdem, donesieš na panský stôl ryby: počuješ? . . . Od toho času som teda rybárom a mám číslo. — A rybník drží v poriadku . . . Ale jako ho možno držať v poriadku?“

„Čí ste boli driev?“

„Sergeja Sergejeviča Pechtereva. Dostali sme sa mu dedictvom. Ale nevládaril dlho nad nami: všetkého to bolo len za šesť rokov. Práve u neho bol som pohoničom . . . ale nie v meste — tam mal iných, ale v dedine.“ —

„A bol si od mladosti vždy pohoničom?“

„Jako vždy pohoničom! Pohoničom stal som sa u Sergeja Sergejeviča, driev bol som kuchárom, — ale tiež nie mestským kuchárom, no na dedine.“

„U koho si bol kuchárom?“

„A, u predošlého pána, u Afanasija Nefedyča, strýca Sergeja Sergejeviča. Afanasij Nefedyč kúpil Lgov, a Sergej Sergejevič dostal tento majetok dedictvom.“

„Od koho ho kúpil?“

„Od Tafany Vasiljevny.“

„Od ktorej Tafany Vasiljevny?“

„A, od tej, čo v predminulom roku umrela pod Bolchovým . . . vlastne pod Karačevým, svobodná . . . A nebývala vydaná. Neráčite ju znat? Dostala nás od svojho otca, Vasila Semenyča. Panovala nad nami dosť dlho . . . dvadsať rokov.“

„Bol si u nej tiež kuchárom?“

„Z počiatku bol som skutočne kuchárom, ale neskôr stal som sa nalievačom kávy.“ —

„Čím?“

„Nalievačom kávy.“

„Jaká je to služba?“

„Neviem, batuško. Stával som pri kredenci a menoval som sa Anton, nie Kuzma. Tak ráčila pani rozkázať.“

„Tvoje pravé meno je Kuzma?“

„Kuzma.“

„A bol si dlho nalievačom kávy?“

„Nie, nie vždy: bol som tiež hercom.“

„Či je to možné?“

„Ano, bol . . . a hral som na divadle. Naša pani usporiadala si divadlo.“

„Jaké úlohy si hrával?“

„Čo rozkážete?“

„Čo si robil na divadle?“

„A vy neviete? Hľa vezmú ma a pristrojajú: tak oblečený chodím lebo stojím lebo sedím, jako kedy. Rieknú mi: Toto hovor! — a ja hovorím. Raz predstavoval som i slepého . . . A jako!“

„A čím si bol ešte?“

„A opäť stal som sa kuchárom.“

„Prečo ťa urobili opäť kuchárom?“

„Môj brat utiekol.“

„No, a čím si bol u otca tvojej prvej panej?“

„Všeličím: z počiatku bol som kozáčkom, neskôr lampárom, zahradníkom a konečne i psiárom.“

„Opatrovníkom psov? . . . A jazdil si s kopovami na poľovačku?“

„Jazdieval, a bol bych sa vyplatil: zpadol som s koňom a poranil koňa. Náš starý pán bol veľmi prísny: rozkázať vybiť ma a poslať ma do Moskvy k šovcovi učiť sa remeslo.“

„Jako to — učiť sa? Ale veď si sa snaď nestal psiárom už čo dieťa?“

„Bolo mi tak vyše dvadsať.“

„A čo je to za učenie v dvadsiatom roku?“

„Čože robiť, keď pán rozkázať. Na šťastie skoro zomrel, — a vzali ma opäť nazpät do dediny.“

„A kde si sa naučil kuchárske umenie?“

Sučok pozdvihol vyziably a žltý svoj obličaj a usmial sa.

„A či sa to snaď niekto učí? . . . Veď to zná každá ženská!“

„No,“ hovoril som, „ty si toho, Kuzma, veľmi mnoho zažil! A čo robíš teraz, keď niet tu u vás ryb?“

„Nezťažujem si, batuško. A sláva Bohu, že ma urobili rybárom. A tamhľa iného starca, práve takého jako ja — Andreja Pupyra — poslala pani do čerpárne v papierni. Je to hriech, hovoríeva, byť darmožráčom . . . A Pupyra sa mal ešte načo spoľahnúť: jeho bratranec je v panskej kancelarii pisárom a prisľúbil, že sa zaujme za neho u panej. A zaujal sa za neho! . . . A Pupyrov v mojej prítomnosti padol bratrancovi k nohám.“

„Máš deti? Bol si ženatý?“

„Nie, batuško, nebol. Nebožká Tatana Vasiljevna — daj jej Bôh kráľovstvo nebeské! — nikomu nedovolila sa oženiť. Chráň Bože! Hovoríeva: Veď som tiež svobodná; čo to za nezbednosť! Čo jim chybuje?“

„Čím sa živíš teraz? Dostávaš plat?“

„Jaký plat, batuško! . . . Potravu vydávajú — a s tým som, chvála Bohu! veľmi spokojný. Daj, Bože, dlhý vek našej panej!“ Jermolaj vrátil sa.

„Lodka je spravená,“ hovoril jako sám sebe. „Hybaj pre týčku — ty!“ . . .

Sučok bežal pre týčku. Po čas celého môjho rozhovoru s biednym starcom pozeral na neho poľovník Vladimír s povrhliwym úsmevom.

„Hlupák,“ hovoril, keď sa ten vzdialil, „úplne nevzdelaný človek — mužik, nič viac. Dvorskym človekom nazvať ho nemožno . . . a jak sa vychvaluje! . . . Jako mohol byť divadelným hercom — ráčte sám posúdiť! Marne ráčil ste sa znepokojovať a s ním hovoriť.“

O štvrt hodiny sedeli sme už v člnku Sučkovom. (Psov nechali sme v chyži pod dozorom pohoniča Jegudjila.) Nebolo nám veľmi voľno, no poľovníci nie sú výberčivi. Pri tupom zadňom konci stál Sučok a odstrkoval; ja s Vladimírom sedel som na priečnom tráme lodky; Jermolaj usadil sa na predku, pri samom nose. Vzďor poupčávanía kúdelou objavila sa skoro voda pod našimi nohami. Na šťastie bolo počasie prekrásne, a rybník jako by bol zadriemal.

Plavili sme sa dosť zvolna. Starec vy-fahoval s namáhaním z hustého bahna dlhú týčku, celú zapletenú zelenými nitkami podvodných trávín; husté, kulaté listie prekážalo tiež nadredovaniu našej loďky. Konečne dostali sme sa do rákosia, a zábava počala. Kačky šumné vyletúvaly, plašily z rybníku, poľakané našim neočakávaným objavením sa v jejich ríši; výstrely rozliehaly sa statne za nimi, a bolo to veselé divadlo, jako tito krátkochvostí ptáci vo vzduchu sa prehadzovali a ťažko do vody čapkali. Všetky postriekané kačky sme pravda nedostali: ľahko ranené zanorily sa; iné, zabité, padaly do tak hustého rákosia, že jich ani rysie oči Jermolajove nemohly vypátrať; ale preca sa do obeda naša loďka po samý kraj naplnila koristou.

Na veľké potešenie Jermolajovo strielal Vladimír celkom zle a za každým chybným výstrelom divil sa, prezeral a prefukoval pušku, nemohol to pochopiť a konečne sám začal vykladať príčinu, prečo chybel. Jermolaj strielal, jako vždy, víťazne, ja dosť zle — jako obyčajne.

Sučok pozeral na nás očima človeka, ktorý od mladosti bol v panskej službe, a chvíľami vykrikoval:

„Tamhľa — tamhľa je ešte pták!“

A škrabal sa ustavične na chrbte — nie rukama, ale ramenama do pohybu privedenými. —

Počasie bolo prekrásne; biele, okrúhle mráčky vznášaly sa ticho vysoko nad nami, odrážajúce sa jasne vo vode; rákosie šušťalo okolo; rybník sa miestami v slnku leskol jako oceľ. Chystali sme sa už k návratu do dediny, keď sa nám tu čosi dosť nemilého prihodilo.

Mohli sme už dávno pozorovať, že sa voda ustavične načierala do člnu. Vladimírovi bolo prikázané, aby ju von vylieval lopatou, ktorú bol môj dôvtipný polovník pre strýčka príhodu nejakej babe odcudzil. Všetko sa darilo, jako sa patrí, kým Vladimír nezapomínal na svoju povinnosť. Ale na koniec poľovačky, jako na rozlúčenie, počaly sa kačice objavovať v takých krídlach, že sme sotva stačili nabíjať pušky. V zápale strelby

nedali sme si pozor na stav člnu — keď tu zrazu od silného pohybu Jermolajovho (on sa namáhal dosiahnuť zabitého ptáka a lahol si celým telom na kraj) naša slabá loďka sa naklonila, vody načrela a ešte na šťastie nie na hlbokom mieste slavne sa zanorila. Dali sme sa do kriku, ale už bolo pozde: za chvíľku stáli sme po hrdlo vo vode, obklopení plávajúcimi telami zabitých kačíc. Ešte teraz nemôžem si bez smiechu pripomenúť ustrašené a bludé líca spoločníkov (bez pochyby nebol ani na mojej tvári rumenec); v tú chvíľu ale, priznávam sa, nebolo mi do smiechu. Každý z nás držal svoju zbraň nad hlavou, a Sučok, bez pochyby zo zvyku, robil všetko za pánmi, vystřčil týčku do výšky. Jermolaj prvý prerušil mlčanie.

„Fi, ty prepať!“ zabručal, naplujúc do vody, „jaká to nehoda! A toho všetkého si vinným ty, starý čerte!“ doložil zlostne, obracajúc sa k Sučkovi; „čo to máš za loďku?“

„Nevinný som,“ zajachťal sa starec.

„A taký si ty krásny,“ pokračoval môj polovník, obrátiac hlavu smerom k Vladimírovi, „na čo si hľadel? prečo si nečerpal? ty, ty, ty...“

Ale Vladimír neodpovedal: triasol sa jako list, sekal zubami a usmieval sa celkom nesmyslne. Kam podela sa jeho výmluvnosť, jeho cit pre jemnú slušnosť a osobniu dôstojnosť!

Prekliaty člnok kolimbal sa slabo pod našimi nohami.... V prvom okamžení zdala sa nám voda neobyčajne chladnou; no skoro sme sa otužili. Keď prvý strach prešiel, obzrel som sa; okolo, asi na desať krokov od nás, rástlo rákosie; v dialke nad jeho vrškami bolo vidieť breh.

„Zle je!“ pomyslel som si.

„Čo budeme robiť?“ pýtal som sa Jermolaja.

„Pôjdem pozreť: tu preca neprenocujeme,“ odpovedal. „Na, drž pušku,“ hovoril Vladimírovi.

Vladimír poslúchol ho bez odporu.

„Pôjdem a najdem brod,“ pokračoval Jermolaj s dôverou, jako by v každom ryb-

níku musel iste byť brod, — vzal od Sučka týčku a odišiel smerom k brehu, pozorne zkúmajúc dno.

„Či znáš plávať?“ pýtal som sa ho.

„Nie, neznám!“ ozval sa jeho hlas za rákosím.

„No, to sa zatopí,“ hovoril lahostajne Sučok, ktorý sa nelakal ani drieb nebezpečnosti, ale nášho hnevu, a teraz úplne upokojený, len zriedka oddychoval si; a zdalo sa, že nepocítoval potrebu, zmeniť svoje položenie.

„A bez všetkého výsledku zahynie,“ doložil žalostným hlasom Vladimír.

Jermolaj nevracal sa viac lež hodinu.

Táto hodina zdala sa nám byť večnosťou. Z počiatku volali sme horlivo jedon na druhého; neskôr odpovedal zriedkave na naše volanie, konečne zamlkol celkom. V dedine zvonili na večernie služby Božie. Medzi sebou nehovorili sme, ano báli sme sa pozrieť jedon na druhého. Kačice lietaly nad našimi hlavami; iné počaly okolo nás sedieť, ale zrazu vylietly, jako sa hovorí, kruhom a s krikom letely preč. Počínalo nám byť zima. Sučok zatváral oči, jako by sa chystal spať.

Konečne vrátil sa Jermolaj k našej nevyšlovnej radosti.

„Nuž, čože?“

„Bol som na brehu, brod našiel som . . . Podme!“

Chceli sme hneď odísť; ale on najprv vyňal pod vodou z kapsy provaz, priviazal zabité kačice za nohy, vzal oba konce do úst a brodil sa napred; za nim Vladimír, ja za Vladimírom. Sučok končil pochod. Ku brehu bolo asi dvesto krokov.

Jermolaj šiel smelo, bez zastavenia (tak dobre bol si zapamätal cestu).

Len zriedka volal:

„Na lavo, — tu v pravo je hĺbka!“

Alebo:

„Na pravo — tu na lavo uviazneš!“ . . .

Niekde nám šla voda až po hrdlo, ubohému Sučkovi, ktorý bol z nás najmenší, nadbehla voda asi dvaráz do úst, až púšťal bubliny.

„No, no, no!“ zahrnel naň Jermolaj, — a Sučok driapal sa z vody, mlel nohami, hupkal a dostal sa šťastne na menšiu vodu, no ani v najväčšom nebezpečnosti neosmelil sa chytiť sa krydla môjho kabátu. Umorení, zamazaní, mokří dostali sme sa konečne na breh.

Po dvoch hodinách sedeli sme všetci, podľa možnosti osušení, vo veľkom seníku a chceli sme večerať. Pohonič Jegudžil, človek to veľmi vážavý, neohrabaný, rozvážlivý a ospalý, stál pri vrátach a horlivo častoval Sučka tabakom. (Pozoroval som, že sa pohoničia v Rusku veľmi chytro spriatelila.) Sučok šnupal divoko až do omdlenia: plul, kašlal a zacítoval, jako sa zdalo, veľkú rozkoš. Vladimír mračil sa, nakloňoval hlavu na bok a hovoril veľmi málo. Jermolaj čistil naše pušky. Psi, očakávajúce ovsený chlieb, vrteli chytro chvostami, kone dupkali a rehotali pod kôňou . . . Slnko zapadlo; v širokých, načervenasťých prúhoch rozplývaly sa poslednie jeho paprsky; zlaté mráčky rozostielaly sa po nebi vždy drobnejšie a drobnejšie jako vymytá rozčesaná vlna . . . V dedinôčke znely piesne.

Preložil *Sytniansky*.

Slovenská víla.

Ta lípa Slovenská krví zalévaná!
dřív ji zalévaly červánky za rána,
teď ji ovlažuje slzí jarček spory,
dřív ty bystriny narozené z hory.

Nepučí, nekvete, dnem, nocí se troudí;
její víla zpěvná v dalných horách bloudí,
ne v říze oblačné, jen v bílém rubáši
porubané sláve pověsti donáší.

Nenavštíví města, jenom sem tam vísku;
neviděti po ní žádnou stopu v písku,
žádou na stezičkách, ba kudy se nese,
ani kapky rosné s trávy nesetřese.

Ta Slovenská víla, tak se tajně loudí
jako sen, když v kraje myšlenek zabloudí;
tu tam se ukáže, cestičku si zhatí,
a z rána bez stopy — bůh ví kam se ztratí.

Kdy as zkvitne lípa, co nám vílu kryla,
kdyže v květu bude jako dříve byla,
kdy zeleným šatem zase oděje se
a svou hlavu sličnou do oblak ponese? —

Neste mne myšlenky probdělých mých nocí,
neste mne té zvadlé lípě ku pomoci,
nebo se urobte každá na meč žhavý,
a zaplašte bleskem úmor a mrákavy!

Adolf Heyduk.

Zrnká,

nasbierané na poliach národno-spoločenského života.

Z pozostalých rukopisov Janka Čajaka sostavil P. Dobšinský.

(Dokončenie.)

XXIV.

Darmo povstávajú geniovia, ktorí by i chceli i umeli pomknúť vlast a národ napred na ceste vzdelanosti a osvety, keď u ľudí niet citu a vedomie spoločnosti, niet spoločného stýkania sa, niet rozvinutého spoločenského života medzi všetkými vrstvami národa a vlasti. Geniovia tí nikdy nepreniknú so svojimi myšlienkami do života. Vždy to všetko iba pri jednotlivcoch ostane a všetkých nikdy nezaujme. Jednota vôle a túžeb národných a vlasteneckých, spoločná zaujatosť za tieto túžby a za ciele obecného blaha tvorí, udržuje sa a skutky plodí len tam, kde ľudia od spoločnosti neodtahujú sa, kde roľník, remeselník, kupec, umelec, vedomec, úradník, urodzený či neurodzený vždy majú jedno ohnište myšlienok a citov — ohnište to je vzájomné stýkanie sa v spoločnosti, dobre pochopený, prave vyvinutý spoločenský život. —

XXV.

Ty ale chceš platiť niečo v spoločnosti ľudskej a v jej živote. Nadobudol si si spoločnosti a vedomosti k tomu; máš i postać dobrú, povolanie závažné a pre obecné dobro dôležité. Dobrú učinil si prípravu; sám v sebe si minca naozaj závažná, z dobrého drahokovu. Na jedno nezabud! Minca iba v obehu platí a leskne sa. Čím častejšie púšťaj sa do

obehu; neutahuj sa do kúta, kde by si zaplesnel. Skloň sa k ľuďom, nezatvrď sa. Mravy a zvyky obcovania už prijaté a udomácnené šatri; ináč vždy zavadíš a nikam neprenikneš. Proti nemravom a zlozvykom vystupuj opatrne. Sám ale nebuď pyšný ani na rod ani na majetok ani na vedomosti. Služ každému každou hrivnou — a budeš platiť!

XXVI.

Dobre prežuj, čo máš preglgnúť a dobre rozváž, čo máš povedať v spoločnosti ľudskom. Každé slovo vezmú ti tu na vážku a odváza nim i teba i pomer svojho chovania sa k tebe. Reči lahtikárske sú znamením človeka ľahkého, v spoločnosti ľudskej žiadneho závažia nemajúceho. Kričať, lomoziť bude rečmi a nik na to nepodbá. Ale zato jak ľahkomyslné čo najmeneš vypustíš z úst proti druhému na jeho ukrivdenie lebo ublíženie, na to ti už tolko podbajú, že za najmeneš slovo neukrotné hnevy a nepriateľstvá na tvoju zkažu započnú a neodpustia ti ani o sto rokov.

XXVII.

Vedz, jaký kroj, jakú šatu sebe primeranú máš nosiť medzi ľuďmi; ale vedz i to, jaký oblek máš dať myšlienkam svojim, jako prednášať veci, keď chceš, aby ti jich prijali.

Mnohí ľudia prijímajú bájky a poverky radšej ako pravdu len preto, že sú v pekne rúcho oblečení; oni by radšej prijali pravdu, keby tiež pekným rúchom t. j. primeranou prednáškou odporúčala sa jim. Odtiaľ tiché, vládne presvedčivé prihováranie sa k pochopu ľudí všade prístupu má. I s dobre rozváženým slovom ticho a opatrne počínaj si teda a buď vždy radšej zdvorilým v posúňkoch i v rečach jako neokrôchaným a surovým. Toto je tá šachová tabula spoločenského života, na ktorej už mnohí prehrali len preto, že nevedeli jako majú svoj ťah urobiť.

XXVIII.

Varuj sa i maličkých chýb a pokleskov. Väčšina spoločnosti ľudskej je tak sporiadaná, že nerada odpúšťa ani najmenšie, rada zapisuje a vypočítuje celé registry chýb svojich blížnych a nadovšetko tých, ktorí ináč vynikajú v spoločnosti ľudskej. Nemýl sa teda na tom, že homok je drobnušký, vetry navejú z neho celé záveje vrchov tebe do cesty, až nebudeš môcť prebrodiť sa.

XXIX.

Prevahu svoju nedaj nikdy prílišne pocítiť ľuďom. Odpúdiš ich od seba a stane-li sa tebe nejaká nehoda alebo podlahneš ty niekedy silnejšiemu, prevažnejšiemu: tu shrknú sa všetci okolo teba jako vrany okolo svojej koristi a budú krákať nad твоjim pádom. Ale cítiš-li, že máš vliv a prevahu v spoločnosti ľudskej, tak že môžeš byť vodcom, auktoritou v tých kruhoch, v ktorých žiješ a pohybuješ sa: vtedy nedajúc uchvacovať sa ani nadutosti ani žiadnej náruživosti, prevahu a vodcovstvo svoje používaj mierne, vyvol si vplývať na ľudí dobročinne, tak ticho jako ticho účinkujú ľúce jasného tichého dňa a slnka na jarniu prírodu.

XXX.

Dobre je iskierke do času pod popolom, aby nezblnkla odrazu v slamenný plameň, radšej stal sa z nej, čo i trochu po čase, tým trvalejší oheň. Majúc dary a schopnosti

a chuť vplývať na druhých i rozširovať svetlo po svojom okolí: nezačni si s prílišným ohňom, popáliš seba i druhých a zblukneš, stroviš sa ani nezvieš jako. Buď radšej do času malým, abys po čase tým väčším byť mohol.

XXXI.

Máš v spoločensťve ľudskom protivníkov a chceš ich v prospech dobrej veci premôcť, zahnať alebo zničiť Dobre. Ale v oči svojich protivníkov buď naveky pozorlivý a seba mierlivý. Lev, majúci vyrútiť sa na svoju korisť, utíši sa vraj napred, meria z pevného stanoviska svojho oči s protivníkom t. j. meria svoje i nepriateľa sily: potom vyrúti sa a jedným skokom zchváti, potre nepriateľa — alebo jako tíško choval sa, tak umie i odstúpiť a nepustiť sa v boj, jak by mal sám potrebným byť. A lev je preca lev. Iba sojky a orešnice škrečia a nezdobu robia kolo najdenej a bez námahy jim pripadajú mrciny.

XXXII.

Čo si raz za dobré a spravodlivé uznal, pri tom stoj, za to zaujímaj sa na život a na smrť. Nemaj žiadne bočné záujmy ani ohlady. Skutočná veľkosť a platnosť človeka v človečenstve je to, keď myšlienke svojej posväti sa celkom, jej jedinej a v nej jedine žije. Pochybovanie o pravde, ustavičné klátenie sa v skutkoch, obzeranie sa po pobočných cestách a po okolnostach a záprekoch, zapletanie sa do pobočných vecí: to je znakom ducha malicherného. Duch mocný, súc vždy sám so sebou na čistom a pravom, nedá sa ani zostrašiť ani hamovať ničím na svete. —

XXXIII.

Keď zhrkne svet, neostane ti nič kremá to povedomie, že si dobre chcel a dobre konal. Či vieš, čo ti v tom ostane? Pevnosť nepreborná. Ohraď sa len do nej pred nepriateľom. Sám budeš tam bezpečný a povedomie to ešte časom nadchne ťa k novým skutkom a učiníš nový výpad — a keď Bôh dá, potreš celý tábor nepriateľa.

XXXIV.

Netrat sa nikdy v zádumách jako tie naše kopce, keď jich hmla zastre. Čo raz máš príčinu zadumať sa o svojom nezdare. to novým dobrým rozmarom rozožen hmly a probuj len vždy prebýjať sa na výslnie prospechu a zdaru svojej veci. Hore nad hmlou vždy slniečko svieti.

XXXV.

I to vanutie vetrov z dolín našich zavieva túžbami po činoch za blaho spoločnosti. Čo tu chcete s hľivením a utahovaním sa od spoločnej veci, vy lietajúci sem tam vetrom času — vy zaplesnenci života či radšej neživota?!

XXXVI.

Chcel som len trochu upozorniť seba i Vás na mravnú podstatu človeka, o nejž samej i jej činnosti náleží vždy trochu i po-

dumať a popremýšľovať. Dnešní svet málo pozoruje a myslí sám v sebe, všetka jeho pozornosť a myseľ obrátená je len von zo seba: na peniaze a gšefty, na módu a etiketu, na bále a zábavy, na klebety a pletky, na lotterie a výhry, na zisk a požitok vlastný a na bankrot i nešťastie blízneho. A hla, celý tento vonkajší svet vychodí na požičky a bankrot — vychodí na márnosť. Bolo by obrátiť sa do seba — i svet vonkajší bol by krajší, požitnejší, šťastnejší; by sme mali potom svet v sebe, svet mravní.

No, ale nechajme tým proletárom — jich požičky a bankroty. My zavrime sa trochu do seba, do mravnej podstaty človeka, však len preto, aby sme von zo seba, okolo seba tým viac širili život mravu a cnosti, podujímali pre ducha. Viera naša v tom jako zrnko. Lež zo zrnka vyrastá strom a strom svojim vrcholcom ukazuje do neba, pod seba na zem z konárov svojich sýpať bude ovocie požitné. Tu duch i telo občerstvuje sa.

Prehádzky po svetovej výstave vo Viedni r. 1873.

Od Laskomerského.

VIII.

Japonsko: týpus ľudu, náboženstvo, bazár, pagoda, zahrada. — **Výstava z ostrova Havaji.** — **Obrázareň:** starožitné malby a sochy, sochárstvo a maliarstvo rozličných krajín. — **Stavisko strojovej výstavy** („Maschinenhalle“). — **Sedliacke domy rozličných národov:** elsaský, poľský, horvátsky, ruský, romanský, sedmohradsko-saský, sedmohradsko-madarský, nemecký dom z Gajdla na Slovensku, voralbergský, tyrolská mraznica („Almhütte“), horňo-rakúsky majer. — **Výstava koní a koňské dostihy.** — **Nečo na závierku.**

Podme teraz od Číňanov k jejich kollegom, ku Japančanom. I tento národ patrí medzi vysoko — a dávno pred Europeanmi, vzdelené národy; liší sa ale od čínskeho tým, že nie jako tento konservatívnu hlavatostou zabeďnúva sa pred novotami europejskými, že nestojí nečinný na dosiahnutej výške kultúry, no splýva veselým krokom s mravami a ustanovizňami západného sveta. Japonsko poslalo o mnoho viac svojich národných jednatelov ku svetovej výstave, jako Chyna,

ktorí zvlécú z seba domorodý kroj, z odiali sa do šiat módných. Čo do postavy sú tiež chlapíci, jakých by naša assentierka len v čas núde za „tauglich“ vyvolala. Čo do vyvinutia svalov a kostí sú tiež útle ustrojení a jestli som dobre pozoroval, zdá sa mi, že majú nakrivené nohy. Vlasy majú čierne i oči, kožu brunastú, oči kosom párané; i ponášajú sa teda na Číňanov, ale jejich obličaje sú napospol krajšie. Už neznam, či to všeobecne tak býva, a či to len

na výstavu čo krajšie exempláre navyberali, ale je tak, kdežto čínský typus je pod cenou licitácie.

Tam pri dákych furnierach stáli traja páni v pinčoch, rovného zrastu a tváre málo odchodnej. Dľa náteru kožky, očí a skúpo obrastenej briadky videl som hneď, že nás, jako Horvati povedajú, „jedna majka nezplo-dila.“ Zvedavý, ba takmer neočatý prizerám sa jim do očí. Možno, že jich moje fiksirovanie unúvalo a preto skrikne na mňa jedon: „Japán!“ — „I ja pán! — áha!“ odpoviem ja nadurdený nazad, „a tak sme teda kolle-govia. Daj že mi Bože!“ Týchto pánov Japánov mohlo byť asi dvadsať a mali mimo výstavy ešte i bazár a v meste v „Praterstrasse“ i skliepok, a kupectvo išlo jím živo.

Výstava japonská nebola veľmi odchodná od čínskej, veď bola takmer na jedno kopyto vybitá. Mali tiež svojich panbôšťokov vystavených. Jedon z nich bol opravdu bôžisko a síce hlava bola zelenej barvy s papulou, žeby peceň chleba i s lopárom bez prekážky a zavadenia dnu bol vlezol. Hlava to bola asi výšky chlapa. Počul som, že celú postavu doštverali, ale ponevác ohava povýšená miesta vo výstave nemala, vyteperili len „kyjaňu“ na obdiv. Ešte i bubeň jako hodný sud ciframi ozdobený ležal na lešení. Tak súdim, že tento hrozný inštrument ku cirkevním obradom, asnaď japonským processiam, slúžil. Obrazy japonské sú toho vzoru, čo čínske. Vzorky stavísk sú veľmi úhladné, medzi tými-to pamätný je chrám japonský, dva tisíc rokov starý. Pozostáva z viacej na rovinke vystavených jednoduchých, ale veľmi čistotných budovísk, kolom do kola latkovým plotom ohradených. Aby jednoduchý a vždy čistotný ostal, rozvávajú ho každých 21 rokov a vy-stavia zase úplne tak a v tom istom slohu. len že z nového materialu. A tak zachová-vajú jeho pôvodnosť od 2000 rokov. Je to taká japonská kaprica. Druhé jich chrámy sú veľmi skvelé.

Viac jako to, čo som posavád japonského videl, zaujímaly ma bazár a zahrady. Z prava ohradnej brány stála vysoká žrť, na vrchu nej bola vlajka a drak; z lava brány stálo šibenici podobné jakési lešenie, všetko to

z bambusu. O podnožie tohoto lešenia opretá stála zvyšky chlapa čierna kameňná tlapka a na tejto vyrazené byly veľmi pilnou rukou a celkom pravidelne. Za týmto nasle-doval bazár, nízke to, ľahké, asi 10° dlhé, oproti sebe stojáce budy. Priestor medzi nimi bol dákych 4° široký. V každej z tých ľahko staváných, bez železného hrebíka spájaných búd, byly po dva sklepy. Šlo to tam veselo. Kupci mali sa už rozpučiť, tak sa tlačili a platili tým brunátnym chlapíkom, čo si za-žiadali. A šťastliví bežali domov ti, čo za drahý peniaz dáky kus franforca obsiahli.

V jednom z tých šiatrov, neohladiúc sa čoby najmieň na tlačiacich sa kupcov, pekná Francúzka belohlavka takú jednu japonskú duranciu francúzsky cvičila, za čo on jej zase svoje japonské „ping, fing, cí, pi, fí,“ korene grammatikálne vstpeoval. Nakolko som z ja-poňčiny tej vyrozumel, učil ju litery po-znávať.

Prejdúc bazár, videli sme z prava malú, na poschodie vyťahnutú Budha-pagodlu, s dá-kým japonským „svätým.“ Jako bol krstený, neznám, ale bola to taká potvora, že sa mi s nim tri noci snívalo. Okolo pagodly bol pekný trávnik, v trávniku jazierko veľmi vkusne hotovené. Nechybely tam zátoky, zá-pole, ostrovky, hĺbky, melčiny, na príhodných miestach vodné kvetiny. No, pekné to Aquar-ium. Cez jazierko viedol klenutý mostok, za mostíkom do hladkého kopčoka vinul sa chodník ku druhému peknému holubiencu, podobnému Budha chrámiku. Za chrámikom prekročili sme nízku ohradu a vstúpili sme do vlastne tak rečenej zahradky, vysadenej laliami, našim tubiróznam podobnými, troja-kej barvy. Jako všetko, tak i tieto lalie pre-dávali. Ba ešte v Bohumíne pri mojom ná-vrate videl som jednu košickú paniu s takou laliou v ruke, za dve zlatky kúpenou, domov putovať. Vo všetkých týchto prácach preuka-zujú Japonci velikú zahradnícku zkušenosť a čistotu. Výhľad zo zahradky je na juh na práterské vysoké stromy, na sever ale na pavilon egyptský a maroccanský.

Každý kopčok, každá skalka má vyká-zané sebe miesto a asnaď sa nemylim, keď poviem, že i tie biele a hladké kameňčoky

na dne jazierka a pristrojených vodopádoch z ďalekej svojej domoviny dovezli.

Konečne pripomeniem ešte výstavu ostrova Havaji (Sandwich). V tejto malúčkej zbierke napadlo mi jako pamätné len to medzi tamorodným šatstvom, že ženské hotujú ozdoby hlavy z vlákna istej tekvice (Cucurbita pipa). Tam teda móda vyniesla tekvicu na hlavu, u nás terajšia móda v mnohých pádoch to priam na opak vyvádza.

Nuž teraz sa už lúčme so svetovou výstavou! „So leb' denn wohl du stilles Haus!“ Ej, čerta „stilles!“ Teraz je už ticho, teraz keď toto píšem, ani myš viac tam necekne. A veci tam nakopené sem tam ležia po širom, širom svete roznesené.

Dľa soznamu mien obnáša počet výstavníkov hlavnej budovy číslo 28.200! Veznime, že priemerne každý jedon 100 kusov vystavil (jedni viac, druhí menej), nuž máme ohromnú summu 28,200.000 predmetov a čo by toho len polovica bola, je to preca netušená masa vecí, ktoré čo len behom obzret cez celý rok človek v stave nenie.

Umelecká výstava (obrazy, sochy, rezbárstvo, z čiastky i starožitnosti) je ohromne veľiká, počítuje 61 sieň a svetlíc, mimo toho štyri veľmi dlhé chodby preplnené rezbárskymi dielami.

Vystavených umeleckých vecí bolo 11.228 kusov; malých ku pr. mincí a veľkých: sóch a obrazov, dakolko siah obnášajúcich. Aby to človek všetko videl, musel by mať oči jako mucha, ktorá hranatými a viac plochovými zorničkami v jednom okamyhu pár tuctov predmetov pobadať vládze. Čo drastičkejšie veci obzreš pozornejšie, alebo dakým upozornený na to lebo ono zastavíš sa, potom ale ideš a ideš zase, krutiac hlavou jako hlinený Číňan a tapkás z jednej siene do druhej, až kým zunovaný na dáku náhodou uprázdnenú pohovku klesneš. Ja som veľmi rád takéto pohovky, jako Arab oasis, vyhľadával, aby nemýlený obrazy obkukávať a aby pohodlne sedieť mohol. Francúzsko súčasnilo sa s 1573, Taliansko s 625, Rakúsko s 869, Nemecko s 1026, Uhorsko s 210, Rusko so 437 predmetmi.

Abych vám dokázal, že som sa prechádzal aspoň trikrát medzi týmito kopami umeleckých pokladov, uvediem vám na pokus dakolko exemplárov. Casula Sv. Štefana a mince od Sv. Štefana dolu po nové časy mohly sa tu obzerať. Štefan I., Samuel Aba, Andrej I., Béla I., Šalamon a Gejza I., teda od r. 1000—1077, volali sa dľa svedčiacich denárov kráľmi a potažne vodcami nie ešte „Hungarie“ ale „Pannonie.“ Až za časov Bély IV., od r. 1235—1270, vyskytuje sa pomenovanie „Ungarie.“ — Interessantné sú zbierky dánske a nadovšetko švajciarske z doby predhistorickej. Tu sa historii ľudstva nové vráta otvorily, a našim zrakom predstavuje sa nový svet. Sú to zbierky z doby, kde sa žiadne písomné stopy a znaky (ponevác tenkrát nejestvovaly) nezachovaly. Doba je to kamenná a spiežová. Kde vraj človek prestáva hovoriť, mluvia skaly. Odhodky kuchynské praobyvateľov Dánska a staviská kolové (Pfahlbauten) švajciarske narobily medzi geológmi, historikmi a filosofmi vela hluku a pošinuly jestvovanie ľudského plemena ďaleko napred. Všetky nálezky z kuchynských odpadkov (kjekkenmödding po dánsky) a hlbín švajciarských jazier, ako i rozličných jaskýň tak sú umele a vedecky poukladané, dovedna spojené a ostrovtipne preskúmané, že nám volný vhlad, úplný obraz, zrkadlo tých postupných vekov predstavujú, kde naši predkovia v jaskýňach, pozdejšie na stlpoch jako volakedajšia slovanská Vinita a potom Benátky, bydliač kameňnými sekerami a nožami rúbali a rezali. Vo vyššom a pozdejšom kultúrnom vývine ale (k čomu pravda vela času uplynulo) upotrebovali nástroje spiežové. Železné až pozde prikvitly. Predstavujú nám i spoločníkov človeka: kravy, psa, svine, kozy, pozdejšie ovce. Zrná: pšenica, raž, jačmeň, proso, pozdejšie ovos spatrujú sa. Tkaniny, na nemotorných nástrojoch hotovené, sú podivuhodné, umelecky strojené a síce z lanu. V tej dobe konopa ešte nebola známa. Žil rovnodobne ešte úr a skalná koza. Hore vyššie žil sredňou Europou s človekom zubor a ešte vyššie hore i mammuth; a tak ďalej. A ďaleko bych zašiel v tomto draždívom interestingnom predmete.

Vráťme sa teda ku terajším civilisovaným umeleckým výtvorom.

A tu vás chcem upozorniť na sochu: Štepenia osýpok dieťaťa. Belgium nám poslalo: Matku, čo si dieťa v lone drží. Je to „non plus ultra“ robota. Švaicko: „Fleur des Alpes“, excellentný vodobarvový obraz od Therezy Hegy z Vevey; tam v tej veľkej sieni vajčistý obraz bez rámu, asi 3° vysoký, predstavuje zahnanie spupných anjelov do pekelskej prepasti. Hrozná to fantasia! Francúzske obrazy sú zväčša nahé. Však je ono pravda, že v prírode nič hnusného, nič nehanebného niet; no my ľudia tiež nežijeme celkom prirodzeným spôsobom. Náš ušlachtily cit, naše socialné pomery utvorily si zvláštne pravidlá, ktoré nešetrno obrazit je nie radno. Item Francúzi príliš a príliš pod nos natierali nám v nahých formách tú holú prírodu. Z toho tak súdim, že tam ľud už v citoch vysýlený, jako kedysi lucillosní Rímania na dráždenia čuvov takychto smyselných prosriedkov potrebujú.

Slavný Ján Matejko z Krakova vystavil 11 obrazov; 7 podobizní a 4 histor. obrazy: „Kopernik“, „Kazateľ Skarga“, „Unia Poľska s Litvou pod kr. Stan. Aug. r. 1569“, „Štefan Báthory kr. P. pri Pskove prošený kroz Rusov o pokoj.“ Tento obraz stojí 50.000 zl., tamten 40.000 zl. Tieto dva obrazy sú „agé“ poľského hnevu oproti Rusko. A to vyviešť podarilo sa majstrovi Matejkovi znamenite. Svoju zvláštnu barvitosť, svoj zvláštny sloh podržiava všade a vo všetkom. Ale tie charaktery, to je nedostihnuté dokonalé. Vyhrabal vám nechtami tie rózne osobnosti z prachnivých mohýl a vo svojej starej pôvodnosti, tvrdého, takmer divého rázu obličaje a kroje vyludzuje plameňným štetcom na dejiste. Keď sa zahľadiš na to, tvrdo sa ti lúčiť. I cár ruský zahľadel sa dlho na majstrovské toto proti nemu namerené dielo. Hľadel, hľadel, potom sa obrátil k svojmu komonstvu, usmejúc sa, jako by povedať chcel s cisárom Josefovi II.:

„Tempi passati!“

Stavisko strojovej výstavy (Maschinenhalle) rozťahnuté je rovnobežne za hlavnou

výstavou a je málo čo menšie od tejto. Keď vráťmi konca staviska vkročíš do niutra, vidíš celým tým dlhočizným priestorom, jakoby jaskom, až druhými vráťmi von. A tieto druhé vráta v dlhej perspektive zdajú sa byť veľmi malé. Prosriedkom celej budovy stojá nesčíselné rozličného druhu stroje, vedľa nich bežia priestranné z oboch strán chodníky. Potom nasledujú v pravo i v lavo na stĺpoch spočívajúce krovy a pod tými zase stroje. Celá budova teda vyplnená je v troch radoch strojami, medzi nimi bežia volné dva chodníky. —

Kráľovi talianskemu k vôli a mne po vôli pustili takmer všetky stroje. To hrmelo, mrmľalo, hučalo, fučalo, zdýmalo, fičalo, pískalo, hrkotalo, plieskalo, trieskalo, sipelo, sičalo, šustalo, vrzgalo, štrkalo, bubnovalo, blbotalo, tľapkalo, buchalo, brngalo, chrapštalo, rapštalo, lapotalo. Všetko toto a ešte viac toho bolo počuť. Pumpy ťahaly vodu. Tam snuvali vlákna a vlnu. Krosná zrábaly všakové látky. Tam pred tvojimi očami hotovili klobúky a v okamyhu ti jich na hlavu kládli. Vlna teraz baranovi na chvoste, o pol hodiny už s ňou komplimenty váľaš. Hámor kuje. Železné ševky šijú. No, tisíce najrozmanitejších strojov pracuje. A jako sa to všetko ligoce! Mnohých mašín určenie a potrebu som ani nechápal. Najhlavnejší vystavovatelia sú Angličania, Amerikánci, Francúzi, potom Nemci a Rakúsko. A ešte mimo toho veľiká sila stála tam von pod holým nebom a v dakolkých ešte osobitných staviskách. Podajedny mašiny tak byly veľké a složené, že jich preštudovať a opísať, bol by potreboval viac času, jako som pri celej výstave strávil a viac hárkov, jako celý tento opis obnáša. Počet strojov dosahoval tisíce. Keď si tento súdny deň účinkujúcej pary, jako výsledku čierneho diamantu (kameňného uhľia) opustil, privábil ťa na svobodnom tam von čudný jednostajný klopot. Na lešení stojí Talian, krútiac rukou parnou silou rýchlo pohybované dláto. Čo chvíľa vyđube dieru do tvrdej skaly. Je to vzorka tých nebožiecov, čo jask hole Monte Cenis prevrtaly. Takýmto strojom pracujú teraz i v Štiavnických baňach a práca rýchlo ide od ruky.

Ale to i seká; opravdu so zlosťou sa to má do kameňa!

Pred a za strojárňou stoja ešte vela predmetov menšieho objemu vystavených, tak ku pr. pomník zo surových tehál, pomník z balvánov kameňného uhlia, malé pavilony so železným riadom, výstava kresaných skál výstavy rozličných železníc atď.

Z tadeto putovali sme medzi agrikulturnou a umeleckou výstavou, navštívili sedliacke všakových národov domy. Prvý takýto sedliacky dom stojí pri východno-poludňajšom rohu strojárne v susedstve pavilónu c. kr. výsad-rakúskej paroplavebnej spoločnosti. Tento dom je elsaský a koná vlastne službu krčmy. Bolo sa mu už i zle povodilo, lebo z čiastky zhorel a doniesol do nebezpečenstva krásny a bohatý pavilón c. k. ministerstva orby, kde len trápne známy i nami už tu pripomenutý pluh cisára Jozefa von vyniesli. Aby neshorelo, vyvalili von i ohromný kus príbramského sriebra. No, pohorený dom elsaský bez zavedených sbierok zase pekne a vnovo vystavili a šťastní koritelia Elsaska a Loth-ringska — Prusi pri penavých pohároch svoju „Wacht am Rhein“ v ňom vyspevúvali. Ďalej kráčali sme na východ a vošli do výstavy sklenných obrazov, kde som najviac kostolniu ornamentiku: maľované okná a obrazy Svätých zastúpené videl.

Navštívili sme za tým 8 sedliackych domov a síce: poľský (Gallicia), horvátsky, ruský, romanský, sedmohradsko-nemecký a sedmohradsko-maďarský, uhorsko-nemecký (Gaidlianský) a voralbergský. Ruský dom je opravdu krásny, na poschodie vysoký, ozdobami obsypaný, pohodlný a celkom drevený. Samá stajňa jako dáky salón, ale v podmostine chybuje žlab na odtok hnojnice, ináčej by sa i klavír nezahanbil v takejto stajne stáť. V izbe je stôl, lavice, jako u nás. Riad na polici hlinený a po stenách Svätí. Kachle a kozub sú od našich odchodné. Obyvateľov nemá. Nevidel som síce pôvodné ruské domy, ale sa mi zdá, že by síce mohly byť ruské domy také, jako tento, ale žeby také byly, pochybujem. Istotne jich vela nebude. Za týmto na skvos nasleduje Voralberg. Tam je náradie ozaj už panské, pohodlné, majetok

a vzdelanosť obyvateľov prezradujúce. Poľský, horvátsky a romanský dom bol prázdny. Zariadené byly tak, jako doma bývajú a to dost verne, ale ani myš živá neukázala sa.

I Sedmohradčania boli zastúpení. Mimo reči a malých odchýlek vo stavání, na oko veľký rozdiel medzi sedmohradským Sikulom a Sasom nebolo badať. I jedon i druhý ponúkal divákovi svoje kulače maľované a cifrované a šiel jim ten gšeft. Cudzí, čo to ešte nevidali, kupovali ten nevyhnutný „vade mecum“ syna pustý. A v skutku pochybujem, žeby Herchelov telescop alebo Plöszlove a Rospiniho drobnohlady a opernkukery väčšej populárnosti požívaly, jako kulače vôbec. Čudno polozenie to bolo obyvateľov sedliackych bydlísk. Cez celý čas výstavy od rána do večera dostávali vše nové a nové visity. Dvermi otvorenými vošli dnu, poobzerali obyvateľov kol do kola jako dáku mulicu, paprali všeteční paprčkami, čo jim pod dlabu padlo, hladkali, ťubkali prstami; z tade ňufali po kuchyni, komore, povale, pivnici, stajni, a všetky tajné a verejné miesta vykutrali. A to išlo jedno dnu, druhé von, jako mravce, hore dolu, strkajúce a podkynajúce sa po všakových tých chodbách, schodoch, badakde sa i rebríkami po kuriencoch škrabali. A tí ľudia tak k tomu „offlokovaní“ privykli, že celky pokojne svoje povsedné práce až po tú najposlednejšiu ničím nemýlení vykonávali.

Náš Gaidlian, ktorý sa nás blízko týkal, tiež bol navštívený. Znáte gaidlianky, tie malé slivočky na šalát. No teda z tadeto, kde sa tieto malokvostné slivočky, z nichž nikdy dobrý lekvár nebude, kde sa tie rodia, tam sa narodila i táto naša nám vystavená rodinka. Bol to pántáto, maminka a malý asi 2—3-roční resonanceur-gaidlik. Rodičia boli poriadni a samo sebou rozumie sa, čistotne po slovensky oblečení Nemci. Tatuško bol vyslúžený vojak, a viedol si veľmi hrdo. Písal listy na stole a nemrdol ani fúzom. Kde tu zodvihol čiernu peknú hlavu, zažmúril jedným okom, ponúkajúce krátiacim sa navštevovateľom svoje fotografie — za peniaze. Na žrdke visela hunda (belčov) a v ňom holengal sa malý kulturträger. Keď som sa

mu prihovoral slovensky, odvetil: „Kann ništ ungarisch!“ Pán prof. Schröer zadychčal sa celky v brošúrke opísaním tohoto pôvodne vraj flammandského, potom saského, konečne handrbulsko-gaidlanského plemena. Čítanie jej vzbudzuje tú chuť, čo omálanie gaidlianskej slivky v ústach. Keby tá domácnosť handrbulcov tak vyzerala i vo svojom rodisku, ale kolký to rozdiel! Však to známe zo vlastného videnia. A p. profesor, ktorý bájočné veci o tomto národe píše, jeho pracovitost, striezivosť a inteligentnosť, a síce na úkor okolitých susedných inojazyčných t. j. slovenských obyvateľov, vyzdvihuje, zabúda na to, že práve i táto striezlivá familia mimo svetlopisných podobizien svojich, borovičku a slivovicu svetovystavníkom predáva, nezapomenúc pri tom na navyklé ovlázenie vyschnutých svojich gágorov. Ja som handrbulca pobehnúť ešte nikdy nevidel, čo nie asnaď vážnej, ale neenergičnej „bradipuskej“ povahy tela pripísať načím. Nuž a týmto končíme strakatú kolóniu sedliacku.

Nedaleko tejto osady prešli sme tyrolskú „Almhütte“ alebo „Sennhütte,“ salaš, kde mimo mlieka, syra, chleba predávali i pivo, víno, klobásky a šoudrovinu. Nízka chalupa, s rozčapeným a kamenami obťaženým krovom obsadená bola husto svojimi a nesvojimi Landsmanmi, a heslo „Gott segne unsre Senne“ zdalo sa plniť. Pod stromami okolo salašika harašili veselí Tyrolci. Ale tam veru viac piva tieklo jako mlieka. Nedaleko odtiaľ a za „Zdravotárskym pavilonom“ stál hornorakúsky majer. Kravy krásne, vyberané stály si oproti oddelené širokou chodbou v stajni. Bolo jich asi 40 kusov. Každá mala svoju heraldiku nad hlavou. Ba rozdávali za 10 kr. i genealogiu všetkých týchto šľachetných dojek. To o maštali. V samom majeri obsluhovaly v kroji národnom oberučné Hornorakušanky. Pýtam pohár mlieka. Urazene odvrkne mi taká jakoby tiež z tých 40 pošlá Amazonka, že ony mlieko nemajú, len samú smetánku. Pokorne pristanem na smetanu. Ej, ale vám to bola smetana smotaná a či smotaná smetana! Keď to nebolo mlieko, tým menej smetana. Ani by ju za sáru nebol vylihal, nie to za golier. Bocianka by sa

hanbila takúto smetanu ošípanej nastoliť. Nuž ale, vo viedenskej výstave, v hornorakúskom majeri túto brzganinu nazývajú smetanou a hosť len tú povinnosť v sebe cíti, za pohár 20 kr. r. č. zaplatiť a rád je pri tom, že ju nemusel vypiť. Kravy dajú priemerne 600 holieb mlieka denne, a z toho vypijú hostia denne = 1000 holieb smetánky. To teda rastie v geometrickej progressii: quoderat demonstrandum.

Tu by už potom bol býval doskami zabitý svet čili svetová výstava. Tu sme stáli pred hore koncom obrátenými, celú výstavu obtáčajúcimi doskami. Ale tento svet bol bez konca a kraja; plot mal vybitú širokú dieru a pred tebou otvára sa nový a tiež široko ďaleko plotom ohradený, pažiťou a stromami obrastený priestor: koňská výstava. Z ľava cesty bol podlhovastý, dobrú $\frac{1}{4}$ mílu dlhý, zínkami obohnaný kruh, v tom kruhu dlhé budy pre divákov extra platiaciach a vyznačených a potom všakové priekopy, ploty, kopce, šragle a toho druhu na krkzľomenia prípravy; konečne stajne, vlastne výstavná budova koní. Forma jej bola veľiký štvorhran, bez jednej hrany, alebo, jak to chcete, ostrouhlastá podkova.

Opodiaľ celej budy stáli z oboch strán stien v priečinkoch kone, v každom priečinku po jednom. Celým prosriedkom dvojnásobne tiež tak. Pomedzi prosriedkom a bočnými stenami z oboch strán vinul sa dost priestorný chodník. Rehot a dupkanie koní už z ďaleka počuť bolo; k tomu sem tam frkali jazdci, ľahké a ťažké panské kočiare, všakoví zo sveta nasháňaní vojanskí dôstojníci; šumela hudba cigáňov, hudba vojanská, combálanie kybitkových zvoncov. Povedám vám, zase nový a pôvodní svet stál tu pristojený, drážiť naše čuvy. Výstava koní trvala len pár dní; nával ľudstva, nadovšetko panstva a tých najvyšších tried, bol teda kromobyčajný. Tých zelených pier na tých pirohoch bolo tu viac vidieť jako u nás čechiny.

Vnišli sme dnu a tiekli sme chodníkom jedným dolu, druhým hore, jako nás práve dáv divákov hnal. Koní bolo vystavených do 500 kusov. Anglicko, chýrečné Anglicko, ne-

poslalo nič. Francúzsko bolo silne asi 30 kusmi zastúpené, okolo nich točili sa veselo brblajúci v červených košeliach, frakoch a žltých nohavicach kočíšia. Cis. nemecké kone tiež boli tam. Boli i turecké, egyptské a iných afrických štátov plemena arabského, čo do nožičiek srnám podobné koníky. Ale najkrajšie medzi všetkými boli ruské. Tie koníky, ach tie čierne tamto z koniarne arcikn. ruského to vám bolo voľačo báječného! Ten pohľad by i zatvrdnuté srdce Šalkovana ku podiveniu bol pohol. Jedon pár vynikal z nich útlostou kostí! A tie oči, tie nôžky, a barva čierna jako by len boli z atramentára vylezli. A bolo jich veľa, a všetko krásne, div už tí panskí koniari oči na nich nenechali, na pr. Zábavnýj, Durjak, Krása, Groznýj, Sevier, Kniazek, Krohik a jako sa ešte menovali. — I gróf J. Andrassy bol plodný, kone mal utešené malej, bystrej uhorskej fajty, tak tiež gr. Waldenstein, gr. Sándor. K tomu pridružovali sa poriadni ohniví synovia púšti v národnom kroji, s brnkajúcimi ostrohami; jich nádherní ruskí susedia vyznačovali sa tiež malebným svojim krojom. — mali široké tmavé, za sáry juchát strčené pulidery, živej barvy kaftan s rôznobarvými rukávami, remeň kolo pása, kanás-klobúčik, kol kolom partice pávové peria. — Z Bábolny vojanske kone, dobrá to fajta, opatrované sú honvédmi v jejich — tehlových nohavicach. Poľská šľachta poslala tiež svoj krásny kontingent; i nie menej jako kone, obdivovaná bola pestrá poľská obsluha: „jaci taci pekní Krakoviaci.“ I Rusín nechybel, i pekný chlap Roman s jeho ťahúnni. Rakúske koňská a štajerské Hiest, Resi, ohavy jako dom, medalliami obsypané truc dákemu tábornokovi tiež boli obdivované. Nápadné boli hornorakúske dva sivky; po čiastkach mali asi jako dlaň veľké belavé tmavším pruhom otočené šplachy. Pekné, divné to potvory. Druhý pár bol zase malý, dlhý, krásno zemlovej barvy. Medzi inými kúpil si i tieto dva páry jako kuriosum kráľ talianský, veľký ten milovník koní, ktorý sa tu veľmi rád bavieval. Všakovak ho za to posudzovali; dla môjho zdania mal dobrý vkus, a keby ja bol nim, tiež by to tak bol urobil.

Z Kladrubu, z cis. koniarne, boli zastúpené tiež ťažkého kalibru koňská; ba i mulice nechybely. Mesto Debrecin súčasnilo sa tiež, a síce kobolami žrebnými. Tým pravda zrast veľmi do očí nepadá, ale Andalúsku fajtu bolo poznať. A to dojem nebol skvelý, — teda Don Belosovi Landsmani.

Keď som vyzváraný a zunovaný ani ten najposlednejší poštársky ťahún z budovy von vystúpil, práve prikvitol ruský jednopražný vozík pred vráta. Na klenbe, koňovi nad hrivou pretiahnutej, visely a cengaly srieborné zvonce, kôň bol pekný, pevný sivko, kočíš v národnom kroji. Starý ruský strážmajster stál pri dvercoch. V tom prikvitne ruský vyšší dôstojník — „plen parad;“ na prsoch sa mu rozháňaly krížiky a hviezdy jako prácky na liptovskom opasku, a s nim kamarád „amice intime“ chudý, dlhobradý, fesom pokrytý, zlatom poprešivávaný turecký generál. Tak sa aspoň prezývali tieto dvaja „amici.“ Rusky rozprával ten ottomanský bojovník jako by hrachom sypal. Potom si sadli na tú kybitku. Kočíš zavolal brrr! tí páni sa mi páčili, ale ten kôň sa mi ešte lepšie páčil, keď letel jako satan, môžem povedať, ponad zem. Len už tie kolieska narobily prachu, oblak, a škoda, v tom oblaku zmizli nám z očí jako kedysi v starom zákone Eliaš. Za nimi, t. j. tou cestou, čo oni, vybral som sa nazreť do povrazom ohradeného behúnom určeného miesta. Celá čiara bola ľuďmi jakoby makom obsypaná.

Po namáhavom hľadaní našiel som volajakú krticami nakopenú pyramídu. Na tú som si stal na prsty, natiahol som, jako parenicu, hrdlo, a tak som ponad more daňopovinných hláv zazeral do srodu poľa, určeného produkciam koňským a — panským.

Tu zrazu fučí nám pred očima jako jazerná strela, cengajúc a brngajúc, i cvála cez prielubinky a kopčoky do kola — ruská kybitka. Zapriahnuté sú v nej tri sivky, okruhlé jako jabĺčka; prosrední drží hlavu rovno, bočné vykrútenú na zadok; ponad šije vypína sa jim zvoncami a hrkalkami posiatá klenba; šterne a všetky cifry na otvorenom vozíku sú zo sriebra; kočíš vypasený quadrat, sedí rozčapený v červenej kazajke, tuším

atlasovej; brada jeho nie síce z atlasu, ale červená holengala sa mu za vozom ďaleko vo vetre. Keď som sa na tú záprahu prizeral, kvapkaly mi slinky. Majetníkom týchto šiarčanov je tiež arciknieža ruský. Jaj, bračkovci, čo že pánom?!

Prikvitlo jich tam potom viac a veľa i sháňali sa hore dolu jako bez rozumu. Některé kone tak už boli skonfundované, že už doprosta nevedeli, kto je pánom a preto hľadiac oni na vrch príst, zkladali pánov dolu, čo bolo veľmi smiešne. Cez tie nakošené prekážky: priekopy, násypy, ploty a mosty preskakovali niektorí jako halušky. dajedni jako sekera, kým zase druhí, najmúdrejší súc, pred samým osudným skokom vrátili sa nazad. Lebo sme však blázni, hm!.. mysleli si.

Nuž a tak to išlo dlho. Vysoké panstvo prizeralo sa s veľikou úľubou týmto passionátnym krkolomniciam. A keď už kone snojené, panské nosy podlávené a mnohým na tvári celá trafika práterského tabáku a hnojových látok nalepená bola, rozišlo sa všetko domov.

O dva dni pozatým vydržiavalo sa behanie koní o závod, ale nie na tomto mieste, ale tam za Krieauom, dobrej pol hodiny cesty. Tam som nebol, bol ale celý dvor a všetko, čo k tomu patrí a hrôza divákov. Prítomný bol i taliansky kráľ a sila cudzích hodnostárov. Celý den bol pekný letní...

Od rána do večera 11. hodiny valilo sa ľudstvo ulicou práterskou. Mal som už príležitosti dosť slavnosti a veľké zástupy ľudí vo veľkých mestách vidieť. Videl som r. 1848 do 80.000 ozbrojených chlapov na Glaciach, a k tomu všetko viedenské diváctvo sa hemžiť; videl som opravdivé sťahovanie sa národov na veľikánskom moste z Galaty do Istambulu ponad hlinastý „zlatý roh“ bosporského mora vystavený, — ale takú silu ľudu, ten stisk, shon kočiarov, jako ten večer v práterskej ulici, som ešte preca nevidel nikdy, a veru sotva viac už uvidím. Môžem povedať, že tá massa tiekla a kto chcel, kto musel proti prúdu, toho trhalo a nieslo jako

poleno na búrnom potoku. Chcel-li si na druhú stranu cesty, to si dlho, dlho učupený za gerendou čakať musel, kým sa ti okamyh trafil, medzi rapotajúcimi vozmi i to s odvážením života na druhú stranu sa prehodiť. Ak si tam priateľa stratil, už si ho nenašiel, utonul jako skala v mori. Vittore Emanuele, po skončenom behu, bežal sám hneď po severnej železnici do Berlína; druhé panstvo švihalo ale do mesta, medzi nimi videli sme i pekného Julka jako si sám pekné uhorské koníky poháňal. Ej, to on rozumie dobre, to veru dokázal; v druhom koči za nim sedela jeho pani. Všetko, čo mohlo, čo stačilo dnes vo Viedni poberalo sa práterskou širokou ulicou.

Nuž a takto po 14 dňoch skončili sme chôdzu okolo celého sveta — výstavného. Keď sme boli sdlhavejší, jako to pôvodne náš úmysel bol. odpustte, to ináč nemožno; je to jako s buldoggom, keď sa do dačoho zahryzne, ostanú mu zuby krčovite v ňom trčať. Ani sa tomu nedivte, keď výstava — koniarenň do toho rátajúc — 234 stavísk počítuje. A veru sú podajedny z nich ohromnej velikosti.

Mimo toho, jako pamätné, po mnohých rokoch navštívil som ríšsky geolog. ústav. Počítuje 12 sieň sbierok vedecky s priehľadne uloženými vecami. Tri hodiny kochal som sa v pohľade tohoto interessantného „zemského archivu.“ Veľmi želel som, že mi nebola popriata spoločnosť učeneného a tak i vlúdneho nášho D. Štúra. Práve kamsi odcestoval.

Circus Renz a Circus Carré, kde psi cigarky fajčia, kone čiernu kávu pijú, mulice ale noviny čítajú, jako do výstavy nepatriace, ačkoľvek videnia hodné veci, prejdeme mlčaním. —

Možno, že sme dačo vynechali, čo opísať bolo treba, — a dačo opísali, čo vynechať sa malo — možno, no to pri tolkej hávedí inakšie už neide. I ďakujem za trpezlivosť! S Bohom!

Prehľad terajších slovenských vzdelavateľných spolkov a verejných knižníc.

Podáva *Lud. Vlad. Obrov.*

IX.

51. Knižnica ev. školy Lubietovskej.

Knižnica táto založená je pričinením sa pl. t. pánov: Mikuláša Pepicha, farára, Ferdinanda Lehotského, učiteľa a Jána Cochiusa, meštana Lubietovského, ktorí ju i mnohými knihami obohatili. Teraz rozmnožuje sa z príspevkov za čítanie kníh. Terajším knihovníkom je p. Ján Štepita, učiteľ, pod jehož vedením a správou vystúpil, behom niekoľkých mesiacov, počet kníh zo 140 na číslo 200. Stále odberá knižnica knihy z „Matice ľudu“ a Urbánkom vydávanú znamenitú „Novú knižnicu mládeže.“ Najnovšie obdaril i túto knižnicu náš priateľ p. Urbánek, knihkupec Pražský, a terajší jej správca p. Ján Štepita, ktorý majetok knižnice z príjmov, z usporiadania detských divadelných hier vyplývajúcich, rozmnožovať zamýšľa. Pekný a chvalitobný to úmysel!

52. Mestské kasíno v Kláštore pod Zniovom.

Mestské kasíno Zniovské povstalo r. 1869 pričinením sa neuuaveného delníka na poli osvety, vys. p. Martina Čulena, a trvá bez prerušenia až podnes. Počet členov jeho býva v rozličných dobách roka rozličný z tej príčiny, že Kláštorští meštania prevodujú zväčša zahraničné kupectvo a obyčajne len istú pomerne dosť krátku časť roku trávia v kruhu svojej domácnosti. Stálych členov počítuje kasíno na 30—35 a drží pre seba dve izby, v lete okrem toho i záhradu a kolkáreň. Vydavky zaokrývajú sa zo spolkovej pokladnice, do ktorej splácajú riadni členovia 5 zl. ročite, mimoriadni 2 zl. a nestáli pomerne k času, ktorý sa doma bavia. Z časopisov dochodia spolku stále: „Nár. Noviny,“ „Slov. Noviny,“ „Nár. Hlásnik,“ „Orol,“ „Obzor“ a „Barásek,“ okrem toho z maďarských, českých a nemeckých deňníkov po jednom. Pomýšľalo sa i na založenie kniž-

nice, upustilo sa však od myšlienky tejto preto, že odhliadnuc od gymnasiálnej bibliotéky, jesú tam početní súkromníci, ktorí majúce dobre sriadené knihovne, čítať chcjúcemu obecnstvu radi vypomáhajú primerejnými poučnými a zábavnými knižkami.

53. Knižnica ev. školy Mor.-Lieskovskej.

Keď r. 1873 dostala školská pokladnica z päť procentovej prirážky čistej dane, z obecnej pokladnice 40 zl., zakúpilo predstavenstvo cirkeвно-školské zo všetkých takmer dosiaľ vyšlých slovenských školských kníh po jednom alebo i po viac výtiskoch, a tieto sa staly základom knižnice, ktorá každoročne takýmto spôsobom rozmnožovaná byť môže. Knihy opatruje p. Karol Langhoffer, ev. učiteľ.

54. Čítací spolok v Batizovecch.

Jak blahodarne spolky čítacie účinkujú na polepšenie mravov a to najmä v radoch mužskej mládeže, o tom sa píše z Batizoviec. Mládež Batizovská už od dávnejších časov, najmä po čas uprázdnenia úradu ev. farára, bola veľmi zkažená a mládenci tamojší schádzavali sa hŕfne najmä po nedelňích večeroch do krčiem a tam garazdovali. Tak to šlo rok po roku; preto i terajšia mládež, zlým príkladom starších vedená, podobným výstupkom oddávať sa počala. Avšak, Bohu chvála, On sa neprestal starať o Batizovčanov; lebo už r. 1856 nove vyvolený ev. p. farár Andrej Dianiška počal ľud horlive napomínať k založeniu spolku čítacieho, ktorý by ho pomohol odvádzať od cesty nepravej a privádzal na pravú k cnostnému životu a k osvete vedúcu. Vo februári teda r. 1865 založil sa v Batizovecch čítací spolok, a raz predplatený bol zo spoločnej pokladnice „Obzor“ a vtedy vychodiaci „Slávik so Zorničkou,“ a mládež tamojšia v krátkom čase v čítaní také oblúbenie nachodila, že sa z toho každý tešíť musel. Šlo to tak vyše

roka — potom ale spolok počal klesať. Lež nedalo sa mu upadnúť, lebo p. farár r. 1868 nielen úrad obecný, ale i viac mladších občanov opäť k obnoveniu spolku dôrazne napomenul a keď sám daroval niekoľko rozličných spisov knižnici spolkovej a poskytol niektoré časopisy členom spolku k čítaniu, a spolok predplatil „Obzora,“ „Hlásnika“ a „Missionárske listy,“ teda zase počal kvítať a udržuje sa až po dnes, keď 80—100 členov ročne počítuje. Správcom spolku je na teraz p. Ján Horvay, ev. učiteľ, pokladníkom p. Ondrej Zbel a knihovníkom p. Samuel Štefko.

55. Knižnica ev. školy Štvrťanskej.

Štvrťanská ev. škola bola svojmu účelu r. 1874 v jaseňi odovzdaná a hneď za učiteľa p. Jána Horvátha povolany, ktorý, znajúc, jako prostorozumné spisy slovenské na osvecovanie a ušľachtovanie ľudu pôsobia, zaraz s porozumením L. V. Ríznera na založení knižnice školskej pracoval, a keď posledný asi 20 rozličných slovenských spiskov k účelu tomu daroval, bol základ knižnice učineny. Teraz ešte knižnica isté každoročné príjmy nemá, ale je nádej, že ochotné a obetovavé

obecenstvo Štvrťanské i tie len teraz založenej knižnici zabezpečí. Na zdar!

Týmto končím svoje tohoročné zprávy o slovenských čítacích spolkoch a knižniciach. Rátal som na krajší výsledok, a keby obecenstvo slovenské a zvlášte správcovia podobných spolkov neboli ľahostajnými oproti môjmu predsavzatiu a úmyslu bývali, istotne by som ho bol i dosiahol. Čítacích spolkov a školských knižníc je na Slovensku najmenej 200; veď v samej Trenčanskej a Zvolenskej stolici, jako som to vo zprávkach pánmi škôldozorcami podaných čítal, vyše 40 školských knižníc sa nachodí, medzi ktorými aspoň 25 je pri slovenských školách, a tak našských. Jako mi známo, nachodia sa ešte čítacie spolky a knižnice v nasledujúcich miestach: v Mengušovcach, v Štole, v Gerlachove, v Ružbachoch, v Slovenskej Vsi, v Krigu, vo Veľkej Revúci, v Radvani, v Púchove, vo Zvolene, v Uhor. Skalici (kasíno), v Aradáci, v Sv. Benediku, v Klenovci, vo Sv. Kríži, v Kútoch, v Lučivnej, v Skalniku, v Žažkove, v Žarnovici, v Trnave atď., ale o týchto som žiadnych zprávk nedostal, bars som i niektorým správcom týchže spolkov o to písal.

Dumka.

(Z A. S. Chomiakova.)

Mne krušno, krušno je! Tma hustá priodieva
 Ten západ ďaleký — kraj svätých zázrakov;
 Hľa, svetiel drievnejších žiar bladne, dohorieva,
 I hviezdy čarovné tien zakryl oblakov.

Jak krásny, áh, bol ten západ veličavý!
 Keď celý svet sa mu v prach koril znížený,
 I čudno ožiaren tým bleskom jeho slávy
 Bez slova v úžase zrak zakryls' zkalený.

Tam slnko jasalo sa múdrosti i moci,
I neбом brodily sieč búrných kométy;
Jak luna cáricou je milou letnej noci,
Tak cárstvovala tam cnosť lásky, osvety.

Tam oduševnenia vzlet prevýšil lesk dúhy,
I viery paprsek kruh zeme pozlátil,
A od dňa stvorenia ni pahorky, ni luhy,
Ni more Hospodin tak sebe zasvätil.

No, žiaľ! . . . už minul čas, — i jakby smrtním rovom
Ten západ zahalil. Tam svaťat nebude!
Nuž počuj sudby hlas, a hor sa v svite novom —
No, hor sa z driemania, ty mladý — východe!

Sytiansky.

Literárne, umelecko-vzdelanostné dopisy.

Veľká Revúca, koncom novembra. (Smrť a životopis Pavla Boleslava Tomášika ml.) Nastal deň 8. novembra 1874. Mnohí, zvlášte prednejší obyvatelia čarokrásnej doliny Muránskej sberajú sa na krátku cestu. Sotva doznela dvanásť hodina poludňajšia a už uberajú sa koče a vozíky od V. Revúce, Jelšavy a Ratkovej ku jednému cieľu. Čo že to má asi byť?

Koče a vozíky zastaly pri zarmútenej evanj. fare Chyžňanskej, tam pri južnom úpätí zvolna vyrastlého vysokého Kohúta, jehož plešivé nad Revúcou povznesené a teraz novembrovou hmlou ovenčané temäno vychieva jako pustý pomník vandalskej vraždy, spáchanej na mladej kultúre slovenskej. Obyvateľstvo dediny vo sviatočnom rúchu v blízkosti kostola v húfch a prespolní hostia v pokojoch farských shromaždení, dávajú na javo rodinnú a priateľskú sútrpnosť svoju: veď Pavel B. Tomášik ml. leží svaďobným piercom ozdobený v úzkej rakvi bezživotne. Pri hlave mu stojí z jednej strany otec sriebrovlasý sťa tie novembrové šedivé stromy pozdnej prírody niejednu pohromu preživšie, z druhej strany srdečným bôlom zklúčená matka zalamuje prácou omdlenýma rukama, poniže z oboch strán žiaľno slziace doma meškajúce sestry. A kde že sú bratia? Hoj, tým neuprosná dialka nedo-

volila, aby mohli do večnosti vystrojeného brata svojho vidieť! Nuž a vy, drahí bratia a sestry v národe, či by ste mu vy neobetovali aspoň jednu vrelú slzu pri odchode jeho?

To tretia rana, starče sriebrovlasý,
Zadaná v hrudi, boľastne, hlboko;
To tretej rany žalostné otrasy
Zvlažujú, matka, mdlé už tvoje oko;
To tretia rana na strome mladosti
Vtáť vám kruto v blennej sútrpnosti,
Drahí bratia, sestry!

Ano, včasná smrť Pavla B. Tomášika ml., zrodeného r. 1845 dňa 21. apr. v Chyžňom, je už tretia boľastne olkaná obeť otca Samuela, zásluhplného ev. sl. Božieho kazateľa a proslulého spisovateľa slovenského; je už tretia ztrata matky Anny, rodzenej Antóny, bohabojnej to a starostlivej opatrovkyne dietok svojich; je tretia rana v srdci dvoch bratov a štyroch sestier, všetko nezaopatrených. Lebo sotva pred niekoľko rokami predišla teraz chráneného Pavla B. vo veku pannenskosti najstaršia sestra jeho Ľudmila a po nej v dosť krátkom čase brat jeho Karol, v najkrajších dňoch mládenectva do večnosti. Hoj, jakým dobrodincom bol by teraz pre pozostalých jeho na zemi ten, kto by mohol rozdať zapomenutie! . . . Ale ach ťažko, ba zrovna nemožno je rodičovi zapomenúť na ztratu syna toho, u jehož kolisky

nevýslovnou radosťou a srdečnou vďakou dmúly sa niadra jeho! No, a radosť i vďaka takáto stala sa narodením Pavla B. hojným podielom rodine Tomášikovskej. Lebo veď už jako dieťa pri zdravom a silnom organizme telesnom prejavoval tie najkrajšie a najmnohosľubnejšie dary duchovnie. Bol ducha veselého, mysle bodrej, chápania bystrého, rozsúdku zdravého, pamäti vernej a pilnosti železnej. V kole domácnosti hneď zavčasu vsadené bolo upozornovaním a poučovaním rodičovským zdravé semeno viery a prirodneho povedomia v mladé srdce jeho.

Zaopatrený počiatocnými známostami, daný bol na gymnasium najprv do Prešova, potom do Tešína. Pozdejšie študoval v Levoči a v Debrecíne. Na všetkých gymnasiách týchto vynikal podivuhodnou snahou po vedách ktoréhokolvek oboru vôbec, zvlášte ale po vedách prírodovedeckých a mathematických. Revnivost a neohrozená horlivosť jeho v shromažďovaní pokladov vedeckých dosiahla časom takého stupňa v ňom, že jakoby zanedbajúc jediný podstavok pravej vzdelanosti a osvety, totiž duchom Božím pomazanú kresťansko-slovanskú vedu, počaly vystupovať na oblohu duchovného sveta jeho hmlové oblaky istej ťtiažadosti a zbraňovali tu i tu snečným lúčom pravej vedy prosto dopadať na kvietky tie, čo sberal po luhoch osvety k uvitiu venca, ktorý i vložený bol mu síce na hlavu, ale len na chvíľku, ale len jakoby preto, aby pod nim ohnivé oko jeho zmeravelo a cit srdca na veky vyhasnul. Ano, mohlo sa u neho zbadať isté zjavné a preca tajuplné snenie, opojné to, vybrané ubíjanie seba, z jehož moci až do úplnej smrti svojej nebol v stave vymaniť sa celkom. Ale nedivme sa nad takýmto snením v neslovanských gymnasiách odchovaného mladíka. Však gymnasia neslovanské samy postrádajú toho jediného podstavku pravej vzdelanosti a osvety, toho vyšším balzomom ušľachtilého ducha vedeckého. Ostatne moc Božia sa dokonáva v slabostach ľudských a posväčuje si jich neraz bezprosredne za nástroje ku cieľom svojim. A tak sa to stalo i v osobe Pavla B. Tomášika ml. Lebo sotva že navštívil z jasaní r. 1865 Prahu, aby na tamojšej uni-

versite študoval kurs medicínsky, dielom okolnosťami vlastnými, dielom starosťami a pohromami, ktoré z dopuštenia Božieho v kruhu domácich jeho prehmely, z dosavadnej jakosti duševnej vzbudený, osvedčuje zrejme túžbu stať sa chcieť duchovnou oporou a strážcom bratov svojich a dosvedčuje ten najúprimnejší súcit rodinní, keď v liste svojom píše: „Tak ste teda, drahí rodičia, všetci chorí a nedúživí, na tele i na mysli sklúčení! Budem sa modliť k Bohu každý deň, aby všetky strasti a úzkosti, ktoré Vás práve tak jako mňa svierajú, od nás odvrátí ráčil.“ Celkom dôsledne možno takto pochopiť i to jeho čisto národné svedoctvo, ktoré práve vtedy, keď z jednej strany v českom archive staré pergamentové listiny za dost chatrný plat odpisovať materialne nútený, z druhej strany ale v neprajnom položení tomto, pod výminkou zanechania slovenskej národnosti a university pražskej, bliskavými sľubami jedného rodinného listu všemožne lákaný, rozhodne o sebe vydal v smysle tu uvedenom: „Velmi som povďačný za priazeň a lásku sľubovanú, ale si za povinnosť pokladám, prv lež bych nejakú hmotnú pomoc prijal, vyznať, že som ja Slovák s telom i s dušou, ktorý si svoju národnosť, najväčšiu a najsvätejšiu to poklad Bohom mi daný, nezapredám nikdy, ani za všetky poklady tohoto sveta! Cieľ môj je nielen živiť sta Slovák, lež duchovne podporovať, vyučovať a kriesiť národ náš z tmy nevedomosti a bludov ku prebudilosti a osvete. Ponevác ale k tomu cieľu nevyhnutne musím znať jeho jazyk, a síce nie len povrchné a ledajak, lež všestranne a literárne, ku čomu sa mi v Pešti (jak by ste vy chceli) príležitost neposkytuje: z tej príčiny uznal som ja a otec môj za dobré študovať v Prahe.“ —

Aby ale i žiadosti rodinnej aspoň na oko vyhovel, vybral sa na jeden rok do Pešti a dal sa na universite za poslucháča filosofie zapísať. Tu bol s prednáškami veľmi nespojkný a zaoberal sa tým viac súkromným študovaním reči srbskej a horvatskej. Hlavnia snaha jeho bola dostať sa do Nemecka. — Stalo sa, že medzitým vyhlásilo ministerstvo uhorské podporu pre tých, ktorí by si v Zü

richu študovať žiadali. Uchádzal sa teda o ňu i on a obdržal ju. V Zürichu oboznámil sa s istým učeným Rusom a navštevoval ho po ukončeních filosofických prednáškach zvlášte preto, aby sa od neho ruskú reč naučil. Tu zanášal sa i študovaním reči francúzskej. Pre toto jeho spriatelenie sa s Rusom, jako i preto, že sa súčasťnil pri Husovej slavnosti v Kostnici, bol od maďarských v Zürichu študujúcich akademikov hneď do Pešti denuncirovaný jako nebezpečný panslav a rusista. Následkom čoho ztratil všetky výhľady na professúru pri štátnych školách v Uhorsku. Na to odobral sa k ďalšiemu študovaniu do Mníchova, kde počal si osvojovať i reč anglickú. Po roku navrátil sa zase do Prahy. Tu vstúpil do bližšieho priateľského pomeru s Dr. Chleborádom, generálnym správcom tamojšej poisťovacej banky „Slávie,“ s ktorým v ruskej reči konverzačné hodiny mával. Toho času písal z Prahy: „Musíte povážiť, rodičia drahí, že pri štátnej zkuške počítam hlavne na bližší styk s professorom Steinom, ktorý je jedna z prvých kapacít v Zoologii v celej Europe. Keď sa mi podarí behom zkušok získať u neho assistentúru, tak som chlap. Banka „Slávia,“ pri ktorej bych sa mal stať korrespondentom, a assistentúra u profesora Steina by mi konečne poskytly možnosť i bratom mojim pomôcť na nohy. — Z toho vidíte, jak ťažko pre mňa zkuška táto do váhy padá a jak náramne mnoho mi na tom musí záležať, aby som ku pripravám tejto zkušky možno najviac času získal. V ohľade tomto ale to dost blado vyzera. Vstávam ráno o 5. a od 9—1. hodiny prednášky (zvlášte filosofické) poslúcham, popoludní do 4. pre archív píšem, od 4—5¹/₂ hod. s Dr. Chleborádom hovorím, a večer sa v angličtine a ruštine cvičím. Tak mám rozvrh na celý deň, a pre súkromné štúdium sa mi len ranné hodiny zvyšujú.“ To hľa, zrejmý dôkaz verne vynakladaného času!.. Spomenutú korrespondenciu pri „Slávii“ neobdržal, i mozolil sa i ďalej pri archíve, písuc dňom i nocou, až konečne pritiahol si prsnú chorobu.

Koncom 1873. r. opustil Prahu a šiel do Viedne, aby tam vyučovaním vo vycho-

vávacom ústave Bílkovom materialne pohodlnejším zrobil si posiaľ vždy krušné študovanie svoje. V týchto okolnostach uloženo mu za hlavný predmet písomnej zkušky vypracovať dôkladné pojednanie o všetkých v širom svete rastúcich mochoch. S jakým zápalom a s jak železnou vytrvalosťou oddal sa do trudnej práce tejto, to súdiť možno z toho, že pojednanie jeho zdarné obnášalo 60 husto písaných hárkov, za ktoré dielo v prírodovedeckých a lekárskejších časopisoch viac pochválnych úsudkov dostalo sa mu za podiel. Ano, zkušobná komissia požiadala ho ešte i o to, aby z obsérneho diela toho vyhotovil i kratší výťah; čo on i v skutku urobil nezameškal a poslal výťah ten na universitu Strassburgskú, ktorá ho v prírodovedeckých listoch pod krátkym časom uverejniť dala.

Po ukončení hlavnej práce bol hneď na to do krajnanského Nového-Mesta (Rudolfswerthu) na tamojšie reálne gymnasium za učbára matematiky a prírodných vied poslaný, kde sa jeho prsný neduh už povážlive rozmohol.

Okolo 18. júna 1874 šiel zase do Viedne, aby konečne dovršil beh zkušky. Opisuje ju takto: „Prišiel som síce na určené miesto nedúzivý, trpiac na rheumatismus a bronchialný katarrh (dľa jeho mienky), ktorý ma voždy k obťažnému kašlu núti, preca som sa ale dostavil ku prvej klauzúrke na miesto-držitelskom dome dňa 20. júna o 8. hodine ráno. V zapečatenej obálke byly tri matematické otázky, ktoré som tam pod ukrutne prísny dozorom, bez všetkých pomôcok, do 5. hodiny jednu za druhou rozlúštil. Ku druhej klauzúrke, ktorá bola dňa 22., dostal som tri fysikálne úlohy. Na týchto pracoval som od troch štvrtí na 8 až do 4¹/₂ popoludní. Bol som ale tak unavený, že ma všade v tele bolelo, a pri tom kašlal som strašne. Ačkoľvek som sa sám obával, že dostanem chrákanie krve alebo padnem do mdloby, šiel som preca dňa 24. ku tretej klauzúre. Dané mi byly v liste dve prírodopzpytné otázky, jedna zoologická o istom druhu vsí na včelách a osách, a druhá mineralogická tiež veľmi špecialna. Obe ukončil som o 4. hodine popoludní. Dňa 26. na

3. hodinu odpoľudnia pozvaný som bol k ústnej zkuške. Najprv zkusovali ma z fyziky celú hodinu. Potom ma prepustil professor do susednej izby ďalej. Tam čakal na mňa prírodopýtec Schmarda, obkladený krystallografickými modellami, nerastami, geologickými mappami, herbarmi, všelijakými vyobrazeniami a liehovými preparátami. Ten ma obracal z mineralogie, botaniky, zoologie a geologie za 1½ hodiny. Na to vstal spokojný, a ja bral som sa ku predsedovi Miklošichovi, ktorý zpytal sa ma, čo som za krajana...? Narodil som sa v Chyžnom, v Gemerskej župe, v Uhorsku, odvetil som. „A ktorá je vaša materská reč?“ — „Slovenská.“ Tu pozdvihli všetci tí učenci, ktorí píšuc, za stolom sedeli, a z ktorých dvaja ma práve boli zkúšali, hlavy svoje a zvedavo sa na mňa podívali, jako by boli chceli povedať: hľa, hľa, človek z drotárskeho pokolenia robí prísne professorské zkúšky vo Viedni so zdarom!... Na to ma Miklošich za ¼ hodiny prezkušal z reči a literatúry slovenskej a českej. Konečne sa objavil professor nemeckej reči a literatúry Dr. Tomaschek a zkúšal ma z oboru svojho asi za ½ hodiny. O 7. hod. oznámil mi podpredseda, že je beh zkúšok pre mňa priaznivý, a aby som sa na druhý deň ešte ku zkuške z matematiky ustanovil. Táto trvala od 3½ — 4½, pri ktorej sa mi káčka najviac potila. Po vybavených zkúškach oznámil mi predseda: „Pavel Tomášik je pre prírodné vedy, matematiku a fyziku potvrdený!“

Vymenovaný za riadneho učára matematiky a prírodných vied na vyššie c. kr. gymnasium do Pettavy v Štýrsku, navrátil sa ešte na svoju dosavadnú stanicu do krajnanského Nového-Mesta, kde koncom júla dovršil bolastne školský rok.

No, Pavel B. Tomášik práve vtedy, keď potrebnými známostami bohaté zaopatrený ku vzdelávaniu a vyučovaniu iných v aktivnosť vstúpiť, a čo diplomovaný štátny učár, sľub ten „budem hľadať teraz odmeniť sa Vám na starosť za všetko mne preukazované dobrodenie.“ starostlivým rodičom svojim daný, vďačným srdcom z času na čas uskutočňovať bol mal, musel dokončiť beh svojho života.

Sotva že sa rozlúčil s gymnasiálnou mládežou slovinskou v krajnanskom Novom-Meste, v nádeji tej, že sa v rodičovskom kruhu zotaví a so snúbenicou svojou, slečnou Gizelou Törék, do stavu manželského vstúpi, vydal sa radostným duchom na cestu do svojej domoviny. Ale už v Budíne, jakonáhle vykročil z vozňa, taká slabosť zmocnila sa ho, že bez povedomia zksesol na zem. Odvezený do nemocnice, dva dni ztráviť prinútený bol v nej. Na ďalšej ceste v Miškovci zas jeden deň odpočinul si. A keď sa konečne domov dostal, zhrozili sa všetci domáci nad jeho biednym zdravotným stavom. Plúcna chorosť jeho, vzdor najlepšej opatere a všemožnej lekárskej pomoci, zo dňa na deň rozmáhala sa. Dňa 6. nov. ráno o 4. hodine, po trápnych bolastach, rozlúčil sa s týmto svetom a so svojimi milými, vybaviac v pohostinstve tomto pozemskom 29 rokov a 6 mesiacov.

A tak šťastie Parnassu vykúpil si mlčaním Cocytu! — —

To syn tvoj, otcé, — vieš — syn tvoj ľúbený,
 Chlúba to tvoja v súmraku života,
 Nádej zlámaná, stĺp to vyvrátený,
 Ozdoby Božej zbavená prostota!
 To syn tvoj, matko, — znaš ho? — Pavel je to!
 Z cudzích čo končín láskou sa ti vinul,
 Čo vrátil sa len jako keby preto.
 V náruči tvojom by siadko spočinul.
 To brat váš dobrý, obeť smrti vládnej,
 Závďavok nutno daný zemi chladnej,
 Drahí bratia, sestry!

Vytrvalá pilnosť a podivná snaha dopomohly Pavlovi B. Tomášikovi ml. ku takému stupňu vedeckej vzdelanosti vyšíhnuť sa, že na krátko a nestrannne možno o ňom povedať: Pavel Tomášik ml. znal z reči staroklassických grécku a latinskú; z reči slavianskych — mimo materinskej svojej slovenskej — korektnie hovoril ruskú, českú, horvatskú, srb-skú a poľskú; krom týchto sbehlý bol v reči nemeckej, anglickej a francúzskej. Z oboru exaktných vied vyčnieval zvlášte na poli prírodovedeckom a mathematickom; anathom bol znamenitý a robil mnohé preparáty vo Viedni a v Prahe; jako assistent vypchával štvornožce, ptáky, ryby, všelijaké zemeptazy a morské tvory.

A tak povážime-li vedecké stanovisko Pavla B. Tomášika, a porovnáme-li ho s nesmiernou zaostalostou slovenského národa nášeho, nenie div, že nad hrobom jeho z jedného a preca zo všetkých, novou ztrátou zronených prítomných tam slovenských srdc, zavznely slová tieto:

Priateľu ctený! vzbud sa, pozri, tu sme,
V národe tvojom verní bratia tvoji,

Pásku súcitu nijak neporušme, —

Bez boja nehni v mrákotnom pokoji!

A či snáď neznáš delníkov, jak málo,
Jak málo chrabrych ku žni svetobludov? —

Snáď si nezkušil, koľko sa zvalalo

Na pravdu Božiu zúrивých osudov? —

Snáď si nadarmo umstvá zlatej Prahy

Pre život čerpal nie bez mornej snahy?

Priateľu, vzbud sa, — pozri. — bratia tvoji!

Ale načo volať! Nač ti pokoj rušiť?

Svet tebe chladný, — chladný si ty svet, —

Hotovosť tvoju známe si dotušiť,

Hoj! známe poňať i tvoju odvetu!

A preto mlčíš sťa hrob tmavo desný,

Pre jehož lono shromaždils' poklady,

Čo na čarovných sobral's' behoch Vesny,

By v ňom prijaly nadzemskej výsady.

Ano, ty mlčíš, nečujeme slova,

Nepohne ňa viac ni reč rodákova:

Priateľu, nad tým lkajú bratia tvoji!

Nuž odíď teda, kde otcovia slavni

Národa tvojho sladko spočívajú,

A spi pokojne sen ten vekodávny,

Z nehož len k sídu časom povstávajú.

Odíď z dejišťa, — ľahni v krušnú hmotu,

Opusť blud tento, a vojdí v istotu, —

S Bohom, priateľu, večnosť zas nás spojí! —

Korimov.

Literárne, umelecko-vzdelanostné zprávy.

Pozvanie ku predplateniu sa na knihu II. „Slovenských povesti.“ Netreba nám rozpisovať sa, jak veľmi dôležité sú národné povesti pre básnictvo, bájoslovie, národnú filosofiu, kultúrny dejepis a pre samu reč; veď o dôležitosti tejto popisaly sa celé diela nie len u nás Slovanov, no i u všetkých temer vzdelaných národov. A všade vidíme sbierať tieto poklady ducha národného s tou najväčšou usilovnosťou. Pozrime na najbližších našich bratov Čechov. Jako o závod chytily sa do práce najlepši znalci národnej poesie, jako K. J. Erben, Fr. Sušil, Čelakovský, Kulda, J. Malý, J. Košina a iní, aby drahocenné tieto perly potomstvu zachovali. U nás náleží sláva odokrytia v lone nášeho ľudu pokladov slovenských povesti Samuelovi Reiszovi, okolo ktorého shromažďovali sa mladí spisovatelia, jako jeho traja synovia Gustáv, Ludovit a Adolf, Janko Francisci, Štefan Daxner, August H. Skultéty, Pavel Dobšínský, Samuel Ormis, Jonathan Čipka, Samo Chalupka a iní po všetkých temer ev. gymnasiach študovavší slovenský mladici. K týmto pridružila sa nadaná spisovateľka česko-slovenská Božena Nemcová. Taktó prichystanú zásobu pokladov týchto genia slovenského upotrebili roku 1858 August Hor. Skultéty a Pavel Dobšínský, keď v sošitoch vydávať začali knihu I. „Slovenských povesti.“ V najnovšom čase podávať začala „Matica Slovenská“ vo svojom „Sborníku“ popri piesňach, prísloviach,

porekadlách, hádkach, ihrách, obyčajoch a poverách i — národné povesti: no, buď Bohu sláva, národ náš prechováva v lone svojom tak ohromný poklad druhu tohto národnej poesie (s jakým sa snáď u žiadneho europejského národa nesretáme), žeby celý „Sbornik“ každoročne nimi zaplnený býť musel, keď by sme si jich všetky pred zahynutím čo skôr zachrániť a nimi pred vzdelaným svetom národného genia svojho osláviť chceli. Jakej obľuby došly na svetlo vydané povesti naše, vidno z toho, že jich istý poľský emigrant do francúzštiny preložiac vo viacerom vydaní zadiveným Francúzom podal, ktoré slavný Doreé ilustrovať začal; z francúzštiny prešly do angličtiny a neraz čítavame v nem. bell. časopisoch naše bájne povesti s Doreeovými ilustráciami podávané.

Toto všetko povážiac a najmä hľadiac na národnú česť, ponevác by nás to pred vzdelaným svetom necitilo, keby sme tieto obdivované perly národnej poesie na svetlo vyvieť neboli v stave, prikračujeme my nižej podpísaní k pokračovaniu vo vydávaní „Slovenských povesti“ a ideme sa Vám, drahí rodáci, zavďačiť II. knihou, druhým vencom z nich. Nie teda to, čo je naše, no čo je Vaše z dávnovekej minulosti, podávať Vám ideme, Slováci! I prijmite tieto bájne kvietky Tatier do každého domu, priviňte jich k srdcu jako svoj vlastni národní poklad, ktorý ste od slavných svojich pred-

kov sdedili a ktorý Vás už v mladosti u ro-
dinného kozúbku tak veľmi tešil.

Predplatná cena knihy II. „*Slovenských povestí*“, ktorú vo sväzôčkoch behom roku 1875 vydať ideme, ustanovili sme len na 1 zl. r. č. —

Všetky listy a peňažité zásielky týka-
júce sa „*Slovenských povestí*“ prosíme posie-
lať buď na Pavla Dobšinského, ev. farára
v Drienčanoch (o. p. Rima Szombath), buď
na Andreja Truchlý-Sytnianskeho, redaktora
„Orla“ v Prievidzi (o. p. Privigyje). Na zdar!

**Pavel Dobšinský,
Andrej Truchlý-Sytniansky,**
vydavatelia.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění,
vědě a politice. Ročníku IV. — D. II. č. 11.
má následující obsah: N. Milota Zdirad
Polák, životopisní a literární upomínka od
setníka a profesora Ferd. Čenského; Ně-
mecké osady na Rusi, píše A. F. Balan;
Upomínky, od Karoliny Světlé; Paní Bu-
žecká, historický obraz od Frant. Dvorského;
Čeští stavitelé XIV. a XV. věku v cizině,
píše Karel Adámek; Vítězslav Hálek, negro-
log od V. Vlčka; Hálkovi, elegie od Jaro-
slava Golla; Přírodě, věnováno památce
Vítězslava Háška od Em. Miriovského; Li-
terární rozhledy, podává Fr. Zákrejs.

Slavjan. Časnik slovstven i uzajemen
za Slavjane književne i prosvětljene. Vre-
duje i na světlo dava Matija Majar v Ce-
lovcě (Klagenfurt). Č. 8. Predpl. cena 3 zl.

Ctenému obecenstvu!

Číslo týmto zakončili sme V. ročník „Orla.“ Slovenskí Bratia a Sestry mohli sa i tohto roku presvedčiť, že to, čo sme pri založení „Orla“ s nezapomenuteľným Jan-
kom Kalinčákom r. 1870 vyslovili o potrebe a účele časopisu krásoumného, odôvodňuje sa veľmi najmä za terajších časov. Národ náš, to srdce Slovanstva, v tuhom boji za pod-
mienky svojho bytia, svojho národného života, svojho kultúrneho vývoju a pokroku —
nesmie z očí zpuštiť, že (aby sme sa slovami red. „Osvěty“ Vlčka vyjadrili) *prevaha duševnia skôr a dokonálejšie osvobodzuje, lež môže sverepé násilie podmaniť, že len výška duševního rozvoju podáva merítko národnej moci, záruku nepremoženosti, podstavec národnej veľikosti.* I z tohoto stanoviska obraciame sa s vrelou vďakou k tým šľachetným jednotlivcom, ktorí nás v trudných prácach našich už duševne už hmotne posiaľ podpo-
rovali, no i ku všetkým spanilomyslným Synom a Dečram rodu slovenského, aby budú-
ceho roku účinkovaním svojim pre tak významné pôsobenie časopisu nášeho novú pôdu dobývali, nových čitateľov a odberateľov mu ziskaf dopomáhali. My vieme, že udržanie slov. časopisov je v terajších krušných časiach dost ťažkou hmotnou obetou, ktorú pri-
náša zubožený národ náš na oltár života a vzdelania svojho, no i to známe, že národ náš pozná podmienky svojho bytia, že nenechá nás osamotených a zbrane pozbavených pionierov na stratenej varte životného a kultúrneho boja nášeho: a preto s dôverou v Boha a v obetovavosť národnú pokojne hľadíme do budúcnosti i my vysukujúce si rukávy k novej čerstvej práci na národa roli dedičnej. Na zdar!

Redakcia a administracia

„ORLA.“

Predpláca sa u redakcie a administracie v Prievidzi (Privigyje):

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. r. č. Štujúca a remeselnícka mládež, i chudobní učiteľia obdržia „Orla“ za 2 zl. r. č. Roč. II. III. a IV. „Orla“ možno dostať po 3 zl., mládež po 2 zl. — „Orla“ vychádza vo 12 sošitoch, 4—5 hárkov silných, každého mesiaca na veľkej štvorke.

Majiteľ a vydávateľ **Andrej Truchlý-Sytniansky.** — Kníhtlač.-účasť. spolok v T. Sv. Martine.